

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
TEOLOĢIJAS FAKULTĀTE

BRĀĻU DRAUDZE KURZEMĒ

BAKALaura DARBS

Autors: Agnese Jerošenko

Stud. apl. aj17062

Darba vadītājs: docents Andris Priede, *Dr. Hist. Eccl.*

RĪGA 2020

Anotācija

Atšķirībā no Vidzemes Brāļu draudzēm, kas enfatizēta kā viens no Latviešu nacionālā pašapziņas, latviešu dziļākās kristianizācijas un latviskas identitātes vadošajiem virzītājspēkiem, tad Kurzemes Brāļu draudze, pārsvarā, palikusi mazāk izzināta. To var izskaidrot ar tās hronoloģiski vēlāku rašanos, skaitliskiniecīgāku īpatsvaru Kurzemes iedzīvotāju vidū, noslēgtāku dzīvesveidu un, kā līdz šim tika uzskatīts, uz sadarbību ar Luterāņu vairākumu negatīvāk noskaņotu Kurzemes Brāļu draudžu nostāju, līdz piespiedu atkalapvienošanai ar LELB, kas šī bakalaura darba izpētes procesā, viennozīmīgi neapstiprinās. Taču atšķirībā no Vidzemes Brāļu draudžu vairākuma, Kurzemes Brāļu draudzes, toties spēja saglabāt vairāku savu draudžu pastāvēšanu arī pēc “piespiedu” apvienošanās, un pat saglabāt atsevišķas savas garīgās prakses un darbības struktūru.

Atslēgas vārdi: Brāļu draudze, Kurzemē, ekumēniskā sadraudzība, luterāņi

Summary

Unlike the Moravian Churches in Vidzeme, that are emphasized as one of the leading driving forces of the Latvian national self-confidence, the deepest Christianization of Latvians and the Latvian identity, the Moravian Church in Kurzeme has mostly remained less researched. This can be explained by its chronologically later establishment, smaller number of Kurzeme residents, more closed lifestyle and, as it was considered so far, to the majority of the Lutherans more negative attitude towards cooperation with the position of Moravian Church in Kurzeme, unequivocally does not confirm. However, unlike the majority of the Moravian Churches in Vidzeme, the Moravian Churches of Kurzeme were able to maintain the existence of several of their congregations even after the “forced” merger, and even to maintain a separate structure of their spiritual practices and activities.

Keywords: the Moravian Church, Kurzeme, ecumenical fellowship, Lutherans.

SATURS

Apzīmējumu saraksts	5
Ievads	6
1. Brāļu draudze Kurzemē un tās vēsturiskais fons	9
1.1. Vēsturiski reliģiskā situācija 19. un 20.gs mijā Kurzemē	9
1.2. Kurzemes Brāļu draudzes lūgšanu kopu dzimšana un atdalīšanās no Kurzemes evaņģēliski luteriskās baznīcas - gan neatkarīgās draudzes, gan Luteriskajā baznīcā paliekošās lūgšanu kopas (Liepājas Brāļu draudzes biedrība un Bernātu Skatres “Zariņos”)	15
2. Darbības struktūras un garīgo prakšu specifika	26
2.1. Kurzemes Brāļu draudzes specifiskās garīgās prakses (pirms un pēc apvienošanās ar LELB)	26
2.2. Kurzemes Brāļu draudzes darbības struktūra (pirms un pēc apvienošanās ar LELB)	30
3. Kurzemes Brāļu draudzes starpkonfesionālo draudzību veicinošo pasākumu liecības	35
3.1. “Jauniešu pulciņa” dienasgrāmatā un Dunikas draudzes “Protokolu grāmatā”	35
3.2. Kurzemes Brāļu draudzes mēnešraksts” Ciānas Sargu Balsis” kas par labu sadraudzību – kopīgi kori, luterāņu, metodistu baznīcā	38
Secinājumi	40
Bibliogrāfija	42

APZĪMĒJUMU SARAKSTS

Br. dr. – Brāļu draudze

KBD – Kurzemes Brāļu draudze

VBD – Vidzemes Brāļu draudze

Lv.Ev.Br.dr. – Latvijas Evaņģēliskā Brāļu draudze

Ev.-lut. – Evaņģēliski luteriskā

LELB – Latvijas Evaņģēliski Luteriskā baznīca

KELB – Kurzemes Evaņģēliski Luteriskā baznīca

Lat. Ev – Latvijas Evaņģēliskā

LPSR – Latvijas Padomju Sociālistiskā Republika

KCJP – Kristīgu Centienu Jauniešu Pulciņš

JP – jauniešu pulciņš

DZJ – dzejolis

DZ - dziesma

p – pants

Ez, Evez (Ef) – efeziešu grāmata

Jāņ – Jāņa Evaņģēlijs

Dāv. dz. – Dāvida dziesma

Kol – kolosiešu grāmata

Ievads

Latvijas kultūrvīdē par Brāļu draudzēm ir runāts daudz, gan akadēmiskajā, gan populārzinātniskajā līmenī. Par Brāļu draudzes vēsturi, par tās vietu Vidzemes luterāņu, latviešu nacionālās pašapziņas veidošanās procesā un par tās ieguldījumu gan latviešu, gan vācu valodās runājošā luterāņu komponenta, garīgajā atmodā ir veikti pētījumi Latvijas pirmās brīvvalsts laikā, Teoloģijas fakultātes studentu un arī pasniedzēju vidū. Tāpat interese nav zudusi arī atjaunotās Latvijas valsts laikā. Par Brāļu draudžu pētīšanas entuziastiem mūsdienās ir dēvējami vēsturnieks Gvido Straube, *Dr. Hist.*, un vēsturnieks un teologs Gundars Ceipe, *Dr. Hist.*, ar kuru pētījumu rezultātiem, pārtapušos vairākās grāmatās, visi Brāļu draudžu interesenti ir laipni aicināti iepazīties¹. Zināma interese vērojama arī dzimstāņu studentu vidū, pētot šo draudžu darbības mantojuma ietekmi no dažādiem skatu punktiem, piem., pedagoģijas². Pat latviešu kapu kopšanas un kapusvētku tradīcijas popularitāti šodien labprāt sasaista ar hernhūtiešu mantojumu, piesaucot reliģijpētnieces Agitas Misānes autoritāti.³

Zināmu akmentiņu cildinātāju kopkorī jeb slavas dārziņā iemet Solveiga Krūmiņa – Koņkova, *Dr. Hist.*, kas nekautrējas norādīt uz hernhūtiešu pašpietiekamību un neieinteresētību sekulārās pasaules procesos. Taču ja viņas atziņas var attiecināt uz brāļu draudžu piederīgo mentalitāti atsevišķos Vidzemes hernhūtiešu pastāvēšanas periodos, tad esmu konstatējusi, ka tieši Kurzemes brāļi un māsas gandrīz vai uzstājīgi izrādīja savu ieinteresētību apkārtējās sabiedrības garīgajā veselībā.

Kā nozīmīgākos pētījumu veicējus starpkaru periodā G. Ceipe min Hermani Endzeliņu, Antonu Birkertu, Robertu Legzdiņu un Aleksandru Veinbergu⁴. Starp Padomju laika pētniekiem G. Ceipe izceļ Jāni Zuti un Aleksejs Apini⁵. Arī Trimdas latviešu zinātnieku vidū turpinājās Brāļu draudzes mantojuma izziņāšana. G. Ceipe īpaši izceļ Haraldu Biezo, Andreju Johansonu un arhitektu Paulu Kundziņu⁶. Īpaši pieminami Latvijas Universitātes Teoloģijas fakultātes radītāji, pētnieki, mācītāji, teologi, pedagogi - Ludvigs Adamovičs, Voldemārs Maldonis un Kārlis Kundziņš, brāļi Roberts un Ludis Bērziņi. Slavas spožums apvij Edgara Rumbas piemiņu, viņš bija izpelnījies Brāļu draudžu garīgā līdera lomu, kura personības

¹ "Latvijas brāļu draudzes diārijs"; "Latvijas Brāļu Draudzes Vēsture 1918-1940"; "Dieva tautas dzimšana. Latvieši"; pētījums "Vidzemes brāļu draudzes kā pirmā sabiedriskā zemnieku kustība Latvijā", u.c.

² Ineta Strautiņa, "Brāļu draudzes kā reliģiskas un sabiedriskas kustības pedagoģiskais mantojums Vidzemē 18.gs." (promocijas darbs doktora zinātniskā grāda iegūšanai pedagoģijā LU, 2016)

³ Hernhūtiešu aizsāktā kapu kultūras tradīcija Vidzemē, it īpaši Valmieras apkaimē, ir īpaši spilgta; *cfr.* Laura Uzule, Vita Zelča, *Latviešu kapusvētki: identitātes rituāls*, Mansards 2014, 40

⁴ Gundars Ceipe, *Latvijas Brāļu draudzes vēsture 1918-1940*, (Latgales Druka: Rēzekne, 2010.) 30.

⁵ *Ibid.*, 30.

⁶ *Ibid.*, 31.

harizmai pateicoties, no jauna nostiprinājās ciešas un cienpilnas attiecības LELB un Brāļu draudzei piederīgo un simpatizētāju starpā. Šī sadarbība veicināja studentu interesi un iesaisti pašā draudzes darbībā un arī pētniecībā. "Līdz 1939. gadam fakultātē tika aizstāvēti septiņi diplomdarbi par Brāļu draudzi, gan teoloģiskā, gan kultūrvēsturiskā"⁷ kontekstā.

Negaidīti Brāļu draudzes piemiņas cildinātāju korī ir iesaistījusies arī Pareizticīgo baznīca, gan Maskavas patriarhātam piederīgās latviešu draudzes, gan arī uz Konstantinopoles patriarhātam simpatizējošās lūgšanas pulciņu aprindas (atvaļinātais priesteris Jānis Kalniņš). Pareizticības simpātiju paušana vēsturiskajai Brāļu draudzei gan drīzāk ir izskaidrojama ar vēlmi attaisnot masveidīgo latviešu konversiju pareizticībā (Malienas pusē, Bērzaunē, Ļaudonā, Mārcienā līdz pusei un pat vairāk latviešu luterāņu draudžu piederīgo) ar tautas neapmierinātību ar vācu luterisma formālismu, no kura izeja bija rodama Pareizticības "dvēseli atbrīvojošajā spēkā", savukārt, no hernhūtiešu sacītājtētiņu vidus komplektējās pirmie latviešu pareizticīgo garīdznieki⁸.

Tomēr, kā pārliecinājos šī bakalaura darba izstrādes gaitā, tad neakadēmiskā vidē par specifisko Kurzemes brāļu draudzi, šo 20. gadsimta Latvijai zināmā laika posmā rezonansi devušo fenomenu, zina visai niecīga sabiedrības daļiņa, tādēļ saskatu nepieciešamību turpināt iepazīt un pētīt šo Latvijas vēstures, nu jau pagājušo, bet no līdzcilvēku atmiņām vēl ne pavisam izdzēsto, vēstures fragmenta daļu. Pateicoties arī abu mūsdienu pieminēto vēsturnieku veikumam, sastopams viedoklis, ka Vidzemes Brāļu draudzes, ir praktiski izpētītas (izņemot laika posmu 20.gs.⁹), taču kas attiecas uz Kurzemes Brāļu draudzēm, šajā pētījuma laukā, kaut apmēru ziņā - daudz mazākā, bet laika ziņā – daudz īsākā, vēl ir pietiekami daudz nezināmā.

Pētnieki uzskata, ka salīdzināt Brāļu draudzes Vidzemē un Kurzemē ir nekorekti,¹⁰ to atšķirīgo ģeogrāfiskā, demogrāfiskā, kultūrvides, politiskās situācija un daudzu citu faktoru, kā arī iedzīvotāju temperamenta dēļ. Vien piebilstot, kad tad, Kurzemē šīs draudzes darbība bija pašā zenītā, Vidzemē no tās sava laika spozmes, bija palikusi vien vāja atblāzma¹¹ un arī tā pati pārsvarā Rīgas intelektuāļu aprindu nostalgijā.

Šī bakalaura darba tapšanas procesā ar lauka pētījuma **metodi** (kaut gan vecākas paaudzes cilvēku intervēšanā vēlāmajām klātienes ientervijām krietni patraucēja negaidītā Ārkārtas

⁷ *Ibid.*, 244-245.

⁸ Latvijas Kristīgās akadēmijas docētājs Guntis Dišlers savā apcerē par latviešu konvertāciju pareizticībā citē Imantu Ziedoni, bet tomēr nespēj atturēties no ironijas iepretim hernhūtiešu pārspilējumiem, piesaucot pat Kaudzīšu Matīsa autoritāti; cfr. Guntis Dišlers, *Uz citu zemi. Vidzemes latviešu pāriešana pareizticībā 19. gadsimta vidū*, Jūrmala: Latvijas Kristīgā akadēmija 2019, 29.

⁹ Gundars Ceipe, *Latvijas Brāļu draudzes vēsture 1918-1940*, (Latgales Druka: Rēzekne, 2010.) 9.

¹⁰ *Ibid.*, 249.

¹¹ Roberts Feldmanis, *Par sevi un sev, autobiogrāfija un dzeja*, Rīga: Profesora Roberta Felmaņa fonds 2017.

stāvokļa ieviešana un tāpēc nācās pārorientēties uz rakstīto materialu analīzi) tika noskaidroti uzstādītie **mērķi**: 1) noskaidrot Kurzemes Brāļu draudzēm raksturīgo: tās garīgās prakses gan pirms, gan pēc apvienošanās ar LELB 1948. gadā;

2) konstatēt Kurzemes Brāļu draudzēm raksturīgo darbības struktūru (gan pirms, gan pēc apvienošanās ar LELB 1948. gadā).

Savukārt ar vēsturiskās analīzes metodi veicu sekojošus **uzdevumus**:

1) raksturot Kurzemes Brāļu draudžu iziešanu no LELB cēloņus un procesu 19./20. gs. mijā;

2) raksturot, izpētīt Kurzemes Brāļu draudžu specifiskās garīgās prakses;

3) raksturot Kurzemes brāļu draudžu darbības struktūru;

5) izdarīt pētījumus par LELB sastāvā uzņemto Kurzemes Brāļu draudzes garīgo dzīvi pēc apvienošanās;

6) izdarīt pētījumus par Kurzemes Brāļu draudžu strukturālo prakšu ievērošanu pēc apvienošanās.

Darba tēze - Kurzemes Brāļu draudžu garīgās prakses un struktūra neatbilst līdzšinējiem priekšstatiem par sevī noslēgtu un no apkārtējās sabiedrības distancētu kopienu. Tāpēc arī pēc apvienošanās ar LELB bijušajām Kurzemes Brāļu draudzēm bija iespējams zināmā mērā saglabāt līdzšinējās garīgās prakses un struktūru.

Par pamatu darba iztrādes procesā tika izmantots līdz šim vienīgais plašāku materiālu apkopojums trimdas latviešu mācītāja un rakstnieka Jāņa Ciļņa veikumā “Brāļu Draudzes Kurzemē 100 gadu atceres izdevums 1991. gadā”, kā arī Rucavas bibliotēkas īpašumā esošos Dunikas draudzes arhīva materiālus – “Protokolu grāmatu” un “Jauniešu pulciņa dienasgrāmatu”, un intervijas ar Grobiņas iecirkņa prāvestu un Rucavas evaņģēliski luteriskās draudzes mācītāju Ainaru Jaunskalzi, un Kurzemes Brāļu draudzes pēcteci ceturtajā paaudzē Ievu Biruli.

Darbs strukturēts 3 nodaļās, katra nodaļa veido divas apakšnodaļas plašāk aprakstot pieminēto tēmu. Pirmajā nodaļā ir attainota vēsturiskā situācija uz kāda fona radās Brāļu draudzes Kurzemē. Otrā daļā detalizētāk tiek apskatīta pēc arhīva materiāliem pieejamā informācija par garīgajām praksēm un darbības struktūru, un trešajā daļā tiek atainota Brāļu draudzēm raksturīgā ekumēniskā atvērtība un sadraudzība ar apkārtējo sabiedrību.

1. BRĀĻU DRAUDZE, VĒSTURISKAIS FONSS, RAŠANĀS

Par nenovērtējamu ieguldījumu plašākā skatījumā uz Kurzemes Brāļu draudzēm, turklāt par gandrīz vienīgo apjomīgāko šī fenomena materiālu apkopojumu Latvijas zinātne ir pateicīga mācītājam un pētniekam Jānim Cilnim,¹² kuram informāciju un arhīvu materiālus ir palīdzējuši sagādāt interesenti un bijušie Kurzemes Br. dr. dalībnieki. Šī kopdarba rezultātā ir tapis “Brāļu Draudzes Kurzemē 100 gadu atceres izdevums 1991. gadā”. Var noprast, ka bijusi iecere par nopietnākas grāmatas rakstīšanu,¹³ taču pētnieka spēkiem izsīkstot, savāktie arhīva materiāli aizceļojuši uz Kanādu, no kurienes konkrētu ziņu nav.

Šajā nodaļā tiks sniegts vispārīgs ieskats par vēsturisko situāciju Kurzemē 19. un 20. gs. mijā un ieskicēts Kurzemes Brāļu draudzes īsais, taču notikumiem bagātais mūžs.

1.1 Vēsturiski reliģiskā situācija 19. un 20. gs. mijā Kurzemē

Cik neviennozīmīga ir bijusi Latvijas teritoriāli politiskā situācija, ar katrā Latvijas daļā savu pārstāvošo iekārtu, tikpat daudzveidīgs bija reliģisko konfesiju baznīcu “piedāvājums”. Latgales latviešu vidū dominēja Romas katoļu baznīcas uzraudzība un ietekme, Vidzemi kopš zviedru valdīšanas laikiem (1621-1710), un pateicoties, pārvaldošās kārtas – vācu muižniecībai, viņu nacionālā luteriskās konfesijas baznīca. Kurzeme kopš Polijas – Lietuvas kopvalsts vasaļvalsts Kurzemes hercogistes laikiem (1561-1795) ir bijusi spiesta ievērot konfesionāli iecietīgāku politiku, paralēli ļaujot darboties gan dominējošajai luterāņu konfesijai, gan arī latīņu un bizantiešu ritu katoļu draudzēm, pareizticīgo un vecticībnieku kopienām un ebreju diasporas

¹² Dunikas “Golgātas”, tad Liepājas Brāļu draudzes dalībnieks, kur ieskatījies draudzes māsā Elizabetē. Jauniešus salaulāja mācītājs un Vidzemes Brāļu draudžu garīgais līderis Edgars Rumba (1904-1943). Grūto dzīves apstākļu dēļ, J. Cilnis ģimnāziju beidzis 26 gados, bijis gestapo apcietinājumā, pirms kara emigrējis. 1949. gadā 42 gados beidzis teoloģijas studijas Ķīlē, Vācijā, tur ordinēts par mācītāju Latvijas Evangēliski Luteriskajā baznīcā. Kalpošanu uzsācis Vācijā, bet visilgāk ASV, Portlandē, Origonā. J. Cilņa brālis Juris Cilnis, daudzus gadus bijis Portlandes draudzes ērgelnieks.

Agneses Jerošenko intervija ar Jāņa Cilņa dēlu mācītāju Juri Cilni, 21.02.20.

¹³ Jānis Cilnis, *Brāļu Draudze Kurzemē, Vēsturisks atskats sakarā ar 100-gadi.* (Portlandē, Oregonā, ASV, 1991.) 20.

sinagogām. Savukārt Latvijai kļūstot par Krievijas impērijas “izredzētāko” daļu, mainīgā intensitātē ir attīstījusies pareizticīgās baznīcas ietekme.

Kā vēsture rāda, baznīca un valsts kristīgajā pasaulē jau kopš pirmsākumiem ir meklējušas iespēju līdzās pastāvēšanai vai, par nožēlu, konkurēt ar varas ietekmi, kā rezultātā cietusi pati kristietības, kā garīgi atbrīvojoša fenomena, būtība. Taču nebeidzamo cīņu rezultāts veidoja augsni, lai rastos jauni, vairāk vai mazāk citādi domājoši, reliģiski grupējumi. Kas, savukārt, kļuva par vajāšanas objektu gan valstij, gan tās pārstāvošajai reliģiskajai konfesijai, kura, lai arī iesakņojusies attiecīgajā valstī, bija atkarīga no valsts galvas reliģiskajiem uzskatiem un necieta konkurences veidošanos, īpaši tad, ja tās popularitāte ņēmās spēkā.

18. gadsimtā viena no tādām valdošajai konfesijai “bīstamām” konkurentēm, šodien saukta par “atmodas kustību” ir Brāļu draudze. Veidojoties kā luterisma atzars, tā pētniekiem liek “lauzīt galvas” vai tā ir “misijas kustība Baznīcas iekšienē vai arī patstāvīga baznīca?”¹⁴.

Vidzemē Brāļu draudzes pirmie vēstneši ieradās 18. gs. pirmajā pusē, vēja ātrumā iegūstot vietējo zemnieku vidū lielu uzticību un atsaucību, ko gadsimtu gaitā nebija spējusi paveikt esošā luteriskā baznīca. Sajūtot personisko attieksmi, viņiem saprotamā valodā nestā vēsts sasniedza dzirdīgas ausis, kas radikāli spēja izmainīt to latviešu zemnieka dzīvi, kuri bija iesaistījušies šajā kustībā.

Sajūtot konkurences elpu pakausī, tas nepatika luteriskajai baznīcai, kā rezultātā Krievijas impērijas ķeizariene Katrīna II, daudz neiedziļinoties lietas būtībā, aizliedza šīs kustības darbību visā Krievijas impērijas teritorijā, kas savukārt radīja tikai “sniega lavīnas” efektu. 75 gadu, t.s. “klusā gājiena” laikā, Brāļu draudžu piekritēju pulks, bija pat divkārtšojies¹⁵. Vidzemē šīs kustības darbība dažādā “garīgā temperatūrā” un intensitātē, ir mainījusies līdz starpkaru posmam, 20. gs. sākumā, sasniedzot pat “trešos ziedu”¹⁶ laikus. Mūsdienās šo ideju turpina uzturēt teologs un mācītājs Gundars Ceipe.

Krievijas impērijā (1729-1796) Katrīnas II valdīšanas laikā (1762-1796) pareizticīgā un luteriskā baznīca, zināmā mērā, pastāvēja vienlīdzīgās attiecībās, kas bija pieņemami Latvijā valdošajai iedzīvotāju kārtai. Pāvila I valdīšanas laikā (1796-1801) uzlabojās valsts un katoļu baznīcas attiecības, taču nemazinot kontroli pār garīdzniecību un tās vadību Krievijā. Nākošais imperators Aleksandrs I (valdīšanas laiks 1801-1825) nāca ar iniciatīvu, mazināt luteriskās baznīcas ietekmi, ieviešot pār to lielāku kontroli. Šo ideju turpināja Nikolajs I, kura valdīšanas

¹⁴ Visvaldis Varnesis Klīve, Unitas Fratrum – misijas kustība vai Baznīca, *Ceļš*, Nr.1 (46), 1995. 110

¹⁵ Gvido Straube, *Latvijas brāļu draudzes diārijs*, (N.I.M.S: Rīga, 2000), 176.

¹⁶ Gundars Ceipe, *Latvijas Brāļu draudzes vēsture 1918-1940*, (Latgales Druka: Rēzekne, 2010.)

laikā (1825-1855) tika ieviesti jauni luterāņu baznīcas likumi (1832)¹⁷, tādējādi pareizticīgai baznīcai ieņemot arvien nozīmīgāku lomu valsts reliģiskajā dzīvē. Pozitīvas reformas baznīcā neīstenojās arī Aleksandra II valdīšanas laikā (1855-1881), lai gan tās bija domātas, lai satuvinātu baznīcu ar tautu un veicinātu sabiedrības izglītošanos.

Uz šāda fona, Lutera baznīcai nemitīgi cīnoties un pastāvot uz savām pirmsiesībām, Kurzemē sāka ienākt vai rasties pirmie baptisti. Kā Kurzemes konfesiju vēsturi atstāsta Kristīne Ante, tad vadošā versija, ka par baprisma idejām labvēlīgas vides dzimšanu, varam pateikties Ventspils apriņķa skolas skolotājam A. Hamburgeram, kas, no 1847. līdz 1849. gadam strādādams Ziru skolā, iepazīstināja skolēnus un viņu vecākus ar jaunu konceptu, kas ir kristīgā dzīve, kāpēc jālasa Bībele, jāsvin svētdiena, kādēļ nevajag lietot alkoholu. Lai kāda būtu patiesā baptistu “dzimšanas” vēsture Latvijā, 1861. gadā no luterāņu baznīcas pievienojušies baptistiem, piem., Liepājā bija 41 ticīgais. Ar katru gadu viņu, kā savā brošūrā dēvēja luteriskā baznīca par “pustrakiem pārkristītājiem”, skaitam Kurzemē nemitīgi palielinoties, ko baznīca izjuta kā apdraudējumu, jo tie vairs neapmeklēja luterāņu dievkalpojumus. Kad 1879. gadā, Krievijas impērijā baptisti kļuva atzīti, mierīgāka kļuva arī luterāņu baznīca, apgalvojot, ka baptistu skaits vairs nepalielinoties un ka lielākais drauds esot cilvēku neticība un izvirtušais dzīvesveids. 1878. gadā Liepājā, baptistu skaits, t. sk. arī bērnu, bija sasniedzis 230. 1896. gada liecība, ka 70 luterāņi pievienojušies baptistiem, 54 baptisti, izteikuši vēlmi atgriezties luteriskajā baznīcā¹⁸.

Cita, daudz mazākā mērā konkurējoša un apdraudoša “sekta” luterāņu baznīcai Kurzemē, kā 1873. gadā veiktās aptaujas dati liecināja, ka Liepājā ir 138 irvingieši¹⁹, kuri vienlaikus bija luteriskās baznīcas locekļi un sastāvēja Apustuliski katoliskās baznīcas draudzē, jo viņu noteikums pieprasīja būt kristietim un pieļāva piederību pie kādas esošās baznīcas institūcijas.²⁰

Paralēli abām iepriekšminētajām “sektām jeb šķeltniekiem”²¹, Kurzemē pirmās Brāļu draudzes vēsmas 1863. vai 1864. gadā, ienesa Miķelis Bukālis. Viņa iesākto darbu jau aktīvāk turpināja sekotājs un skolnieks Hermanis Klabis, pēc tam Brāļu draudžu neatkarīgā spārna veidotājs Andrejs Dūkstenieks. Izaugusi no luteriskās baznīcas, tās neatkarīgā daļa 1891. gadā

¹⁷ Inese Runce, reliģijas politika Latvijā, atjaunots 14.11.2019. [skatīts: 12.06.20.] Pieejams tiešsaistē: <https://enciklopedija.lv/skirklis/22189-relijijas-politika-Latvijā> (skatīts: 12.06.20.)

¹⁸ Kristīne Ante, “Kurzemes guberņas kristīgās draudzes 19.gs. otrajā pusē: konfesionalisma iezīmes” (promocijas darbs, Latvijas Universitāte, Vēstures un Filozofijas fakultāte, 2011.) 151-160.

¹⁹ Kristīga kustība, kas īpaši uzsver Kristus otro atnākšanu, Svētā Gara “straumes” un Jaunās Derības apustuļu institūcijas atjaunošanu.

Jouko Talonens, *Baznīca Staļinisma žņaugos*, Latvijas Evanģēliski luteriskā baznīca padomju okupācijas laikā no 1944. līdz 1950. gadam, Rīga, 2009. 158.

²⁰ Kristīne Ante, “Kurzemes guberņas kristīgās draudzes 19.gs. otrajā pusē: konfesionalisma iezīmes” (promocijas darbs, Latvijas Universitāte, Vēstures un Filozofijas fakultāte, 2011.) 160-168.

²¹ Inese Runce. *Mainīgās divspēles. Valsts un baznīcas attiecības Latvijā: 1906-1940*. Rīga, 2013. 140.

dibina Evaņģēlisko Brāļu draudzi Kurzemē, kā patstāvīga un neatkarīga no baznīcas, bet otra lielākā, luteriskai baznīcai lojālā daļa, sevi nodēvēja par Liepājas Evaņģēliski luterisko brāļu draudzes biedrību, palika luteriskās baznīcas “aizvējā”, bet pašu uzceltajā lūgšanu namiņā, turpināja darboties Brāļu draudzes tradīcijās²².

19. gs. 80.-90. gados, Baltijas gubernās ļoti cītīgi tika ieviesta “rusifikācijas politika”, uzspiestā un ievilinošā veidā izplatīta pareizticība, arī obligāta krievu valoda valsts iestādēs un skolās, bērniem pat savā starpā aizliedzot sarunāties latviski. Valsts attieksmei pret luterisko, vēlāk arī pareizticīgo baznīcu, kļūstot arvien “žņaudzošāka”, pienāca ilgi gaidītās reformas²³.

1910. gadā tika izstrādāti un akceptēti noteikumi “relīģisku sektantu sapulču norisei”, kas pieļāva sapulces noturēt mājās, neprasot atļauju varas iestādēm, bet ārpus tām, tikai ar iepriekšēju varas iestāžu saskaņošanu²⁴.

1917. gadā dažus mēnešus valdošā pagaidu valdība visiem Krievijas impērijas pilsoņiem piešķīra “pilsoniskās tiesības un brīvības – individuālās, reliģiskās un kultūras tiesības²⁵. Taču pietrūka laika tās ieviest dzīvē.

Taču 18.11.1918. gads, laiks kad sāka veidoties Latvijas valsts, bet likumdevēju nekompetences dēļ rast “veselīgus” likumus esošajām baznīcām, starp valsti un baznīcu, kā arī konfesijām savā starpā, veidojās sarežģītas attiecības²⁶.

Brāļu draudze neatlaidīgi, ar degsmi pārvarējusi dažādas grūtības, tikai 1933. gadā ieguva oficiālo neatkarību un tiesības likumīgi darboties. Šajā gadā, piemēram, tika uzcelta Dunikas baznīca “Golģāta”²⁷. Laika periodā starp 1929. un 1946. gadu, kā noprotams no draudzes protokolu grāmatas ierakstu biežuma, tad 1933.-34. gadi ir bijuši aktīvāki un darbīgāki par pārējo laika periodu, ko var izskaidrot ar sava dievnama uzcelšanu.

Kā liecina ceturtās tautas skaitīšanas dati 1935. gadā Latvijā, tad mazās konfesijas, kā Brāļu draudzes, baptisti, metodisti u.c, tika apkopoti zem nosaukuma “pārējie protestanti”, pret valdošo luterāņu konfesijas locekļu skaitu, tas bija niecīgs, taču kā liecina atstātās liecības ļoti dzīvotspējīgi. Liepājā to skaits 1705 (38907 luterāņi), Bārtā 12 (1952), Dunikā 65 (2410), Nīcā 105 (4003), Priekulē 138 (1093), Rucavā 175 (4764), Vaiņodē 499 (3058)²⁸.

²² Skatīt apakšnodalā 1.2

²³ Inese Runce, reliģijas politika Latvijā, atjaunots 14.11.2019. <https://enciklopedija.lv/skirklis/22189-relijijas-politika-Latvijā> [skatīts: 12.06.20.].

²⁴ Inese Runce. *Mainīgās divspēles. Valsts un baznīcas attiecības Latvijā: 1906-1940*. Rīga, 2013. 144.

²⁵ Inese Runce, reliģijas politika Latvijā, atjaunots 14.11.2019. <https://enciklopedija.lv/skirklis/22189-relijijas-politika-Latvijā> [skatīts: 12.06.20.].

²⁶ Inese Runce. *Mainīgās divspēles. Valsts un baznīcas attiecības Latvijā: 1906-1940*. Rīga, 2013. 329.

²⁷ Skatīt 3.nod., 5. ats.

²⁸ “Ceturta tautas skaitīšana Latvijā 1935. gads.”

Pilnīgi iespējams, ka Kurzemes Brāļu draudzes “mazā saujiņa” uz milzīgā luterāņu fona, izskatījās pietiekami izaicinoši, pat varbūt tika uzskatīti par mazliet “dīvainiem”.

Nākamais “trieciens” 1935. gadā, pret mazajām konfesijām sekoja Kārļa Ulmaņa pieteiktajā “ultimātā” “par sektām un to darbību”, par valsts baznīcu nosakot luterisko baznīcu²⁹. Šo laika periodu pat varētu dēvēt par Kurzemes Brāļu draudžu “klusu gājieni”.

To arī apliecina 1936. gada ieraksts Dunikas “Golgātas” draudzes protokolu grāmatā:

1936. gada oktobra mēnesī Lat.Ev.brāļu draudze tika spiesta pārtraukt savu atklāto darbību sakarā ar valdības traucējumu. Līdz ar to arī “Golgātas” draudze savu atklāto darbību pārtrauca uz nenoteiktu laiku. Iekšējo apkopšanās darbu un saimniecības lietas draudze tomēr visu laiku turpināja saskaņā ar draudzes padomi neatzīmējot ko vairāk protokola grāmatā. Vajadzīgie līdzekļi šinī laikā sastādas no draudzes locekļu ziedojumiem, par kuru izlietošanu atzīmē arī kases grāmatā³⁰.

Jaunas varas - padomju okupācijas no 1940. - 41. gadam, attieksme bija radikāla – baznīca atdalīta no valsts, slēgtas draudzes, atņemti baznīcām tām piederošie īpašumi, likvidēta jebkāda reliģiskā izglītība skolās un augstskolās, aizliegta reliģiska satura literatūra³¹.

Savukārt pilnīgi pretēju viedokli pauž “Golgātas” draudzes 1940. gada ieraksts:

1940. gadā jūlija mēnesī Latvijā nodibinoties Padomju varai, Lat.Ev.brāļu draudze ieiet atkal citos apstākļos, atgūstot iespēju atklātai darbībai. Sakarā ar to “Golgātas” draudze savu darbību atjauno valsts konstitūcijas robežās. Līdz ar to draudzes padome sāka kārtot visas pienākamās draudzes un baznīcas vajadzības, par ko turpmāk sekos atzīmes protokola grāmatā³².

Vācijas okupācijas laikā no 1941. – 45. gadam reliģiskā darbība tika atjaunota, darbību uzsāka Baznīcas un konfesiju lietu departaments³³.

Par šo laika periodu vēsta šāds ieraksts:

1941. gadā Lv.Ev.Br.dr Golgata turpina savu darbību atklātībā un pateicoties Dieva glabāšanai nepārtrauca savus dievkalpojumus arī tad, kad mūsu zemei pāršalca kara vētras. Jaunā Lielvācijas vara, kas šē palika noteicēja, netraucēja draudzes darbību un brāļu un māsu sirdīs radās vēlēšanās vairāk svētīties, lūgt un strādāt šai pārbaudījumu pilnā laikmetā. Tā kā valdības vairākkārt mainījušās un Brāļu draudzes likumi nav atjaunoti tagadnes darbam, draudze stāv uz agrāko tiesību pamata, kādas

[https://www.csb.gov.lv/lv/statistika/statistikas-temas/iedzivotaji/taust-skaitisana/meklet-tema/186-ceturta-taust-skaitisana-latvija-1935-gada](https://www.csb.gov.lv/lv/statistika/statistikas-temas/iedzivotaji/tautas-skaitisana/meklet-tema/186-ceturta-taust-skaitisana-latvija-1935-gada) [skatīts: 11.06.20.].

²⁹ Inese Runce, reliģijas politika Latvijā, atjaunots 14.11.2019. [skatīts: 12.06.20.]. Pieejams tiešsaistē:

<https://enciklopedija.lv/skirklis/22189-relijijas-politika-Latvijā>

³⁰ Ieraksts Dunikas Ev. Br. dr. Protokolu grāmatā, 1936., Rucavas bibliotēka, rokraksts.

³¹ Inese Runce, reliģijas politika Latvijā, atjaunots 14.11.2019. [skatīts: 12.06.20.]. Pieejams tiešsaistē:

<https://enciklopedija.lv/skirklis/22189-relijijas-politika-Latvijā>

³² Ieraksts Dunikas Ev. Br. dr. Protokolu grāmatā, 1940.

³³ Inese Runce, reliģijas politika Latvijā, atjaunots 14.11.2019. [skatīts: 12.06.20.]. Pieejams tiešsaistē:

<https://enciklopedija.lv/skirklis/22189-relijijas-politika-Latvijā>

tai reiz bij dotas, un savā iekšējā dzīvē grib darboties jo labāki izpildot priekšrakstus kas draudzes satversmē un ticības apliecībā³⁴.

Pēc šiem ierakstiem gan nav iespējams objektīvi novērtēt visu Brāļu draudžu attieksmi pret nemitīgi mainīgajām varām, taču kā var noprast no esošajiem ierakstiem, tad “Golgātas” draudze bija pieņemoša pret dažādiem liktens pavērsieniem, kas nekādi nesasaucas ar dumpiniecisko garu, kāds viņiem nereti tiek piedēvēts.

Pēc Otrā pasaules kara, padomju okupācijas attieksme pret baznīcām bija vēl neiecietīgāka. 1948. - 49. gadā notika mazo konfesiju slēgšana vai piespiedu apvienošana ar lielajām konfesijām. Liela daļa Lutera, katoļu, arī pareizticīgo baznīcas tika slēgtas, mācītāji apcietināti vai izsūtīti, vadošos amatos ieceļot Padomju varai lojālus pretendētus. Esošo baznīcu darbība tika stingri uzraudzīta un kontrolēta. Reliģija nebija aizliegta, taču ne vēlama, veicot antipropagandu sabiedrības vidū.

Padomju varas reformas nežēlīgāk skāra tieši mazās konfesijas – metodistus, apustuliski katolisko draudzi un Brāļu draudzes. Labākas pārraudzības nolūkos, tika neatgriezeniski nolemts, apvienot tās ar lielajām konfesijām vai likvidēt. Brāļu draudzes, kurām bija savi dievnami, drīkstēja tos paturēt, bet pārreģistrējoties par Lutera baznīcu. Kas attiecas uz, šajā darbā vairāk analizētās, Dunikas “Golgātas” draudzi, var secināt, ka tā pārdzīvodama grūtos kara laikus, kurā cieta draudzes baznīca, un noturēt tajā svētdarbības bez remonta veikšanas, nebija iespējams. Draudze bija ne tikai izklīdusi – daļa gājuši bojā, daļa devušies bēgļu gaitās, bet arī novārgusi emocionāli, fiziski un atradās katastrofālās naudas grūtībās.

Pēc kara, 1945. gada 8. jūlija ieraksts vēsta, ka uz draudzes “kopīgo pārrunu stundu” ir sanākuši 10 draudzes locekļi, pieci vēl ir zināmi, taču nav ieradušies, par pārējiem, kas ar tiem noticis kara laikā, ziņas vēl nebija iegūtas. Kā liecina 1948. gada dati, tad draudzes locekļu skaits ir bijis 25³⁵.

Atlikusī draudzes mazā daļa bija nogurusi no sabiedriskajiem pienākumiem draudzes iekšējā darbībā, kā liecina protokolu ieraksti un sludinātāja J.Jaunciema izmisīgie pārmēti draudzei³⁶. Palikusi pavisam “kaila”, bez finansiāla atbalsta (kāds bija pieejams metodistiem – Vīksna, Vaikovska)³⁷ un bez harizmātiska līdera (J.Jaunciems par tādu netika uzskatīts) tā būtu

³⁴ Ieraksts Dunikas Ev. Br. dr. Protokolu grāmatā, 1941., Rucavas bibliotēka, rokraksts.

³⁵ Jouko Talonens, *Baznīca Stalīnisma žņaugos*, Latvijas Evaņģēliski luteriskā baznīca padomju okupācijas laikā no 1944. līdz 1950. gadam, Rīga, 2009. 156.

³⁶ Dunikas Ev. Br. dr. Protokolu grāmata, nr.1., 4.01.42., Rucavas bibliotēka, rokraksts

³⁷ Agneses Jerošenko intervija ar Grobiņas iecirkņa prāvestu un Rucavas evaņģēliski luteriskās draudzes mācītāju Ainaru Jaunskalzi, Rucava, 12.03.20

nolemta dabīgai bojāejai. Šī draudze labprāt pieņēma uzaicinājumu pāriet luterismā, tādēļ tās drīzāk bija nevis “piespiedu laulības”, bet gan “izdevīgs piedāvājums”.

Luterāņu mācītāju komisija pārsvarā iebildumus necēla, vienīgi bažas izteica LPSR Ministru Padomes Reliģisko kulta lietu padomes priekšsēdētājs Jūlijs Restbergs³⁸, ka Brāļu draudzes luterisma aizsegā varētu turpināt svētdarbības pildīt savās tradīcijās, tāpēc tās nepieciešams stingri kontrolēt. Tādēļ galvenais nosacījums, tāpat kā metodistiem, ka dievkalpojumiem jātiek vadītiem luterāņu kārtībā, īpaši uzsverot “maizes laušanu”. Šī apvienošanās tika noslēgta 1948. gada beigās/ 1949. gada sākumā³⁹. Harizmātiskais Rucavas evaņģēliski luteriskās draudzes mācītājs Nikolajs Plāte, būdams šo notikumu liecinieks (par viņa palīgu vēlāk kļuva bijušais “Golgātas” draudzes sludinātājs Jānis Jaunciems), par apvienošanās iznākumu teicis:

Nav noliedzama Kurzemes Brāļu draudzes svētīgā nozīme cilvēku iekšējās reliģiskās dzīves izkopšanā un viņu nopietnā cenšanās būt nevis vārda kristīgiem, bet dzīviem Jēzus Kristus mācekļiem. Gados, kad “baznīca tapa šķirta no valsts” un liela daļa vārda kristīgie baznīcai pagrieza muguru, mācījos cienīt Kurzemes Brāļu draudzes ļaudis kā labākos manas draudzes locekļus⁴⁰.

Tādējādi Brāļu draudzēm, kļūstot par svaigu vēsmu LELB draudžu dzīves aktivizēšanā. Secinājums, pazīmes, kas liecinātu, par “Golgātas” draudzes aizspriedumiem pret Luterisko baznīcu, un apvienošanās ar to pret savu gribu, šajā gadījumā, nav konstatētas.

1.2. Kurzemes Brāļu draudzes lūgšanu kopu dzimšana un atdalīšanās no Kurzemes evaņģēliski luteriskās baznīcas - gan neatkarīgās draudzes, gan Luteriskajā baznīcā paliekošās lūgšanu kopas (Liepāja un Bernātu Skatres “Zariņos)

Tiek uzskatīts, ka pirmās ziņas par Brāļu draudzēm uz Kurzemi atnesa caur Liepāju un Jelgavu ceļojošie brāļi Kristiāns Dāvids, Timotejs un Johans Fīdleri⁴¹ 18.gs 29.gadā, kuru galamērķis bija Valmiermuiža Vidzemē. Taču viņu ceļā, starp Liepājā uzrunātajiem, dzirdīgas ausis un atvērtas sirdis neatradās. 1745.gadā par brāļu darbību Kurzemē, ir ticis apspriests kāds

³⁸ Jouko Talonens, *Baznīca Staļinisma žņaugos*, Latvijas Evaņģēliski luteriskā baznīca padomju okupācijas laikā no 1944. līdz 1950. gadam, Rīga, 2009. 171.

³⁹ Ibid., 157.

⁴⁰ Ibid., 161.

⁴¹ Gvido Straube, *Latvijas brāļu draudzes diārijs*, (N.I.M.S: Rīga, 2000): 45.

“Fipaha plāns” (*Vipachs Plan*), kura realizācijai vēl nebija pienācis laiks⁴². Nākamais mēģinājums esot noticis, kā liecina grāfa Cincendorfa⁴³ (*Zinzendorf*) rakstītā vēstule 1752. gada 20. oktobrī L. Doberam, ka viņam Kurzemē pie brāļa Loskīla (*Georg Heinrich Loskiel*)⁴⁴, kurš bija autoritāte arī vietējiem zemniekiem, jāsaicina visi diasporā esošie brāļi, lai apspriestos par kāda īpašuma iegādi, acīmredzot draudzes vajadzībām. “Atbalsta punkti” bijuši Liepājā un Jelgavā. Pats Loskīls neilgi, bet veiksmīgi darbojies Tukuma tuvumā. 1753. gadā brālis Hufels ir rakstījis par dzīvošanu pie Ventspils un tikšanos ar brāļiem Liepājā. Šīs darbības varēja notikt pateicoties Kurzemes lielāko zemes īpašnieki fon Bēru ģimenei, kas bija labvēlīgi noskaņots pret hernhūtiešiem.⁴⁵ Jāuzsver, ka minētie agrīnie Brāļu draudzes misijas piemēri pārsvarā attiecās uz vācvalodīgo kurzemnieku komponentu. Ja brālis Loskīls atstāja veselu rindu hernhūtiešu sirsnīgajā manierē sacerētu garīgo dziesmu latviešu valodā, tad var pieņemt, ka Brāļu draudze varēja būt aizsākta arī latviešu valodā runājošo kurzemnieku misija, taču 18./19. gs. mijā tā nepaguva iesakņoties.

Biežāk minēts ir stāsts, ka uz palikšanu Brāļu draudzes atmodas kustība Kurzemē iesakņojās, pateicoties prūšu misionāram amatniekam **Miķelim Bukālim**⁴⁶ 1863. vai 1864. gadā. Sākumā viņš apmeties un sludinājis Papes jūrmalā “Slūženieku” mājās Rucavas Evaņģēliski luteriskās draudzes teritorijā. Vietējā luterāņu baznīcas mācītāja aizraidīts, viņš devies tālāk uz Nīcu, kur, savukārt, ar vietējā mācītāja laipnu “palīdzību”, nokļuvis pat cietumā. Turklāt ne jau tāpēc, lai atvērtu jaunu Brāļu draudzes misiju cietuma telpās. Pēc atbrīvošanas Bukālis apmeties netālu Pērkones pagasta “Gauru” mājās Skatres ciemā, tur viņš nodibinājis ģimēni. Turpat arī apbedīts Verbeļu kapos piecdesmit gadu vecumā⁴⁷.

Ap brāļa M. Bukāļa atnākšanas laiku dažās apdzīvotās vietās ap Ventspili (Zīrās, Labragā) un Liepāju (Tāšu un Ilģu pagastos, Skatrē, Grobiņā u.c.) bija izveidojušies pirmo baptistu “dievbijības pulciņi” (1861.g. 21. septembrī, Užavas upē pie Zīras, notikušas pirmās baptistu kristības)⁴⁸, kas veicināja labu augsni Bukāļa sludināšanai. Par šo vēstures gaitu J. Cilnis raksta: “Prof. L. Adamovičs savos Latvijas baznīcas vēstures apcerējumos tik it kā starp citu piemin Kurzemes “Evaņģēliskos brāļus” un par to izcelšanos vēstī, ka tie “kā atzarojums no baptistiem uz brāļu draudzes pusi””.⁴⁹ Taču Kurzemes Brāļu draudžu misijai ar baptistiem bija kopēja garīgas

⁴² Gvido Straube, *Vidzemes Brāļu draudzes “Klusā gājiena” gados (1743-1817)/ Ceļš Nr. 1 (46)*, 1995.122.

⁴³ Nikolauss Ludvigs fon Cincendorfs (1700-1760) - Brāļu draudzes faktiskais un ideoloģiskais vadītājs

⁴⁴ Georgs Heinrihs Loskīls (1740-1814), Kurzemes luterāņu mācītāja dēls, vēlākis Brāļu draudzes bīskaps.

⁴⁵ Gvido Straube, *Vidzemes Brāļu draudzes “Klusā gājiena” gados (1743-1817)*, op. cit., 127.

⁴⁶ M. Bukāļa patiesā tautība, dzimšanas un miršanas dati nav zināmi.

Gundars Ceipe, *Latvijas Brāļu draudzes vēsture 1918-1940*, (Latgales Druka: Rēzekne, 2010.) 250.

⁴⁷ Jānis Cilnis, *Brāļu Draudze Kurzemē, Vēsturisks atskats sakarā ar 100-gadi*. (Portlande, Oregon, ASV, 1991.), 8.

⁴⁸ Ibid.

⁴⁹ Ibid.,6.

atmodas sludināšana un katra konkrētā ticīgā personiskās atgriešanās apliecināšana, taču Brāļu draudze sākotnēji nepieprasīja saišu saraušanu ar jaunā ticīgā dzimto draudzi, respektīvi, Kurzemes Evaņģēliski luterisko baznīcu un neuzstāja uz katra lūgšanu pulciņa neatkarību.

Bukāļa iesāktā darba dedzīgs turpinātājs, par kuru vēsturē ir atstājusi vairāk ziņu, ir brālis **Hermanis Klabis** (1838-1928)⁵⁰. Vietējais latviešu brālis, Miķeļa Bukāļa iedvesmots un saņēmis viņa svētību, devās aktīvi sludināt Rucavas, savā dzimtajā Nīcas un Pērkones pagastos, līdz sludinātāja misija viņu aizveda līdz Liepājai, kur to sagaidīja spraigi un interesanti notikumi. Pirmā sapulču vieta Liepājā 1872.g. 15.maijā, tika iekārtota viņam tuva drauga mājās Toma ielā 30. Kad šīs telpas lielās ļaužu atsaucības dēļ viņa sapulcēm kļuva par šaurām, tika uzbūvēta neliela māja Ganību ielā. Tur 1886. g. A. Garozas vadībā sāka darboties pirmais Brāļu draudzes koris, bet Andrejs Dūkstenieks vadīja svētdienas skolu. A. Dūkstenieks vēlāk kļuva par galveno sludinātāju un vadītāju. Arī Ganību ielas telpām kļūstot par šauru, tika atvērta otra tikšanās vieta Jaunliepājā Kārļa ielā 3. Pēc tam nākamā, jau lielāka mājvieta tika atrasta Suvorova ielā 52, šeit vietas pietika gan dievkalpojumu norisēm, koru mēģinājumiem, svētdienas skolai un citām darbībām. Taču, lai darbošanās notiktu likumīgi, tika pielietota viltība, reģistrējoties kā “baptistu brāļu draudze”⁵¹ ar Andreju Dūkstenieku vadītāja statusā. Iespējams, ka no šī maskēšanās notikuma izrietēja tālāk izplatītās neprecizitātes un baumas par brāļu draudzēm kā baptistu atzaru. Taču pret tādu neatbilstību iebilda Liepājas Svētās Annas ev.-lut. draudzes mācītājs Rūdolfs Šēns, “piedāvājot” vai nu kustību likvidēt, vai arī to sodīt, piespiedu kārtā to pārrakstot pareizticībā. Kā draudzīgu alternatīvu viņš vēl piedāvāja visiem palikt ev.-lut. baznīcā (jo oficiāli visi Brāļu draudzes dalībnieki joprojām bija Luteriskās baznīcas draudzes locekļi)⁵².

Atbildot uz šo izaicinājumu, 1891. gada kādā septembra svētdienā no 400 Brāļu draudzes misijas apmeklētājiem, 26 izlēma pieņemt dzīves izaicinājumu un sekot nezināmajam, kļūstot par **Evaņģēlisko Brāļu Draudzi Andreja Dūkstenieka** vadībā. Arī pats Liepājas draudzes dibinātājs, brālis Hermanis Klabis, sirdī uzticīgs Brāļu draudžu vienkāršības un sirdsskaidrības ideāliem, būdams cienīts, godāts un pat izvadīts pēdējās gaitās no Nīcas “Betānijas” lūgšanu nama, tomēr visu mūžu likumīgi piederēja Nīcas ev.-lut. draudzei. Šie notikumi parāda un apliecina, ka jau gandrīz pašos sākumos (izņemot M. Bukāļa bēdīgo pieredzi, nokļūstot pat cietumā), Kurzemes Brāļu draudzes ticīgie centās uzturēt un saglabāt labas kristīgas attiecības ar baptistu un luterāņu konfesijām, tas viņus raksturo kā draudzīgu un integrējošu kustību.

⁵⁰ Jānis Cilnis, *Brāļu Draudze Kurzemē, Vēsturisks atskats sakarā ar 100-gadi.* (Portlande, Oregon, ASV, 1991.), 8.

⁵¹ *Ibid.*, 9.

⁵² *Ibid.*

Liepājas Brāļu draudzes misijas vairākums, kas neuzdrošinājās sekot A. Dūkstenieka principiālajai nostājai, atteikties pakļauties mācītāja ultimātam, tomēr izmantoja minētā ultimāta nosacījumus un, paliekot Liepājas Sv. Annas Ev.-lut. draudzes sastāvā, saņēma atļauju reģistrēties kā “Liepājas Ev.-lut. brāļu draudzes biedrība”. Piecus gadus vēlāk, 1896. gadā, Brāļu draudzes idejas entuziasti pabeidza celt savu lūgšanas namu Cenkones ielā 3, Vecliepājā.”⁵³

Liepājas Ev. lut. Brāļu draudzes protokolu grāmatas vēstījums precizē šādu notikumu gaitu: “Brāļu Ev.lut. Brāļu draudze dibināta 1896. gadā. Sākumā darbojusies Siena tirgū un vēl citur. Agrākais nosaukums “Evaņģēliski Luteriskā biedrība”. No 1896.g.-1948.g. kā Sv. Annas filiāle. Sākot ar 1948.g. patstāvīga draudze “Liepājas draudze”⁵⁴.

Formāli šī draudze piederēja un saņēma sakramentus Sv. Annas baznīcā, taču iekšējās darbības notika Brāļu draudzes ierastajā kārtībā. Zināmā mērā, kļūstot par Brāļu draudzes LELB lojālo spārnu, šī kopiena īstenojot *Ecclesiola in ecclesia*⁵⁵ (baznīciņa baznīcā) principu, ar kādu Brāļu draudze bija darbojies Vidzemē kopš 18. gs. vidus līdz pat 20. gadsimtam. Taču neskatoties uz juridiskajām atšķirībām, abi “grupējumi”, KELB un vēlākajai LELB piederošais un otrs – no KELB neatkarīgais, turpmākajā darbības laikā, saglabāja draudzīgas attiecības, kopā īstenojot Kurzemes Brāļu draudzes, uzstādītos mērķus.⁵⁶ Ar KELB saistītās Brāļu draudzes “Biedrības” darbībai ejot plašumā, pat tika izveidotas vairākas filiāles tuvākā apkārtnē – Šķēdē, Sakā, Ziemupē, Labragā. Skatrē 1910. gadā ar “vecu brāļu ierosmi un atbalstu” tiek uzbūvēts Zariņu Brāļu draudzes biedrības nams, krietni mazāks, bet līdzīgs Liepājas prototipa, lai uzskatāmi apliecinātu saistību ar Liepājas brāļu draudzes biedrību un Sv. Annas baznīcu⁵⁷. Iesākumā Biedrības “vecie brāļi” (Niedre, Garozs, Vītiņš u.c.) paši vada lūgšanu sapulces jeb dievkalpojumus, vēlāk dievkalpojumu pārraudzīšanas stafeti pārņem LELB mācītāji Ernests Liepa⁵⁸, Ā. Lange un citi.

Kurzemes “lūgšanu nami” arhitektoniski atšķiras no Vidzemes “saiešanu namiem”. Jānis Jaunzems⁵⁹ par pēdējiem ir teicis, ka tie ir “latviešu tautas senās lauku celtniecības” paši skaistākie pieminekļi. Arhitektūras profesors Pauls Kundziņš pauda, ka: ”Saiešanas namu arhitektūra

⁵³ Jānis Cilnis, *Brāļu Draudze Kurzemē, Vēsturisks atskats sakarā ar 100-gadi.* (Portlande, Oregon, ASV, 1991.), 10.

⁵⁴ Liepājas Evaņģēliski Luteriskā Brāļu draudze, 1948.g., Protokols Nr.1

⁵⁵ Visvaldis Varnesis Klīve, *Unitas Fratrum – misijas kustība vai Baznīca?*, *Ceļš*, Nr. 1 (46), 1995. 115.

⁵⁶ Gundars Ceipe, *Latvijas Brāļu draudzes vēsture 1918-1940*, (Latgales Druka: Rēzekne, 2010.) 252.-253.

⁵⁷ Jānis Cilnis, *Brāļu Draudze Kurzemē, Vēsturisks atskats sakarā ar 100-gadi.* (Portlande, Oregon, ASV, 1991.) 10.

⁵⁸ Ernests Liepa (1887.-1979.) 60 gadus no sava vairāk nekā 90 gadus garā mūža veltījis Brāļu draudzēm. 1947.g. izsūtīts trimdā, atgriezies 1954.g., turpinājis kalpošanas darbu līdz 1972.gadam. 1968.g. E. Liepam piešķir “Vecprāvesta” titulu, no 1983.g. viņa kapu rotā plāksne ar norādījumu, ka “no Sv. Annas un Brāļu draudzēm” (no Liepājas Ev.Lut. Brāļu draudzes arhīva)

⁵⁹ Jānis Jaunzems (1903. Lizums - 1978. Gulbene), izcils arhitekts, arhitektūras vēstures pētnieks.

izaugusi no pašas tautas garīgiem un materiāliem spēkiem, pa pilnam uzņemdamā sevī latviešu senākās celtniecības tradīcijas un izkoptama tās.”⁶⁰ Savukārt Kurzemes Brāļu draudžu lūgšanu nami neatspoguļo kādu īpašu “senās lauku celtniecības” tradīciju, Kurzemes 19./20. gs. mijā katrs konkrētais jaunuzceltais lūgšanu nams reprezentēja vietējo brāļu un māsu gaumi un iespējas, būvēt pašu spēkiem, pielāgot kulta vajadzībām esošas ēkas vai nolīgt profesionālu celtnieku pakalpojumus.

Kā attīstījās tālāk radikālākās, savu neatkarību sargājošā Andreja Dūkstenieka kopienas dzīve? Kopā ar uzticamākajiem sekotājiem kopš 1891. gada septembra viņi uzsāka ar pastāvošo konfesiju baznīcām nesaistītu darbību, kas šodien zināma kā Kurzemes Brāļu draudze, kura uzskatīja, ka “Tā ka Jēzus pats ir draudzes galva, tad draudzei nav nekādi Viņa vietnieki un redzami galvinieki virs zemes.”⁶¹ Savu darbību, 26 cilvēku nelielā grupiņa turpināja, jau zināmajās telpās Suvorova ielā 52, kuras pēc gada atkal bija kļuvušas par šaurām, strauji augošā dalībnieku skaita dēļ – bija izveidojies jauns koris ar 17 dziedātājiem, ko vadīja Sungals⁶².

A. Dūkstenieka vadītajā svētdienas skolā mācījās vairāk par 100 bērniem, tos mācīja 7 skolotāji. 1900. gadā Karlīnes ielā 3 draudze par saviem līdzekļiem un darbu radīja jaunu mājvietu – Betlēmes Evaņģēliskā Brāļu draudzes lūgšanu namu. Visus tālākos darbības gadus tā bija sava veida Kurzemes Brāļu draudzes centrs, kuru vadīja tās galvenais sludinātājs A. Dūkstenieks. Tur savu darbību uzsāka Brāļu draudzes izpausmēm ļoti raksturīgie dažādu muzikālo izpausmju kolektīvi, vijoļu un tauru orķestri, 1904. gadā - Jauniešu pulciņš. 1930. gadā, mainoties Latvijas politiskajai iekārtai, mainījās arī Br. dr. nosaukums – Latvijas Evaņģēliskā Brāļu draudze. Pie tās piederēja 14 draudzes: Liepājā 2 draudzes – “*Betlēme*” un “*Krusts*”; Smaizos “*Klints*”; Pāvilostā “*Pāvili*”; Priekulē “*Nācarete*”; Dubeņos “*Saleme*”; Nīcā “*Betānija*”; Rucavā “*Ciāna*”; Bārtā “*Edene*”; Dunikā “*Golgāta*”; Vaiņodē “*Libani*”; Paplakā “*Tabora*”; Saldū “*Emaus*”; Rīgā “*Betele*”⁶³.

Kurzemes Brāļu draudze pati administrēja evaņģēlisko konfesiju tradicionālos sakramentus un svētdarbības - kristīja (bērnus zīdaiņa vecumā), laulāja, izvadīja mirušos un citas svētdarbības, līdzīgi kā citas paralēlās “mazās” baznīcas – piemēram, metodisti, nedaudz atšķiroties baptistiem un adventistiem, kas atteicās no bērnu kristības.

⁶⁰ Jouko Talonens, *Baznīca Staļinisma žņaugos, Latvijas Evaņģēliski luteriskā baznīca padomju okupācijas laikā no 1944.-1950.gadam.* (Rīga: SIA Luterisma mantojuma fonds, 2009.) 161.

⁶¹ Jānis Cilnis, *Brāļu Draudze Kurzemē, Vēsturisks atskats sakarā ar 100-gadi.* (Portlande, Oregon, ASV, 1991.) 11.

⁶² Ibid.

⁶³ Ibid., 12.

Savā izdevumā J. Cilnis piemin “misijas stacijas”, tās tika veidotas apdzīvotās vietās, un tajās darbojās ne vairāk kā septiņi reģistrēti draudzes locekļi, taču viņu organizētajās darbībās (koros, orķestros, jauniešu pulciņos) aktīvi piedalījās apkārtējie vietējie iedzīvotāji, kuri varēja būt reģistrēti citās baznīcās. Līdz ar to skaitliski misiju stacijās darbojās daudz vairāk brāļu un māsu nekā atbilda reģistrētajam draudzes locekļu skaitam. Šādas misijas stacijas tika izveidotas gan Latvijā, gan Lietuvas pierobežā. Senākā, turklāt pati ar savu baznīcu atradās Lietuvā Apuolē (Šarķē). Vēl minamas misiju stacijas M. Bukāļa pirmajā pieturvietā Kurzemē Rucavas Būtiņos, Liepājas apkārtnē Bunkā, Isriedē, Nīcā Lauruciemā un Otaņķos (arī ar savu baznīcu), Padonē, Popenos, Rāvā, Saraiķos, Sedviņos, Tāšos, Vergalē un Virgā. Ārpus Kurzemes - Jelgavā un Valmieras apkārtnē: Stienē, Ozolos, Augstrozē un vēl citās vietās⁶⁴.

J. Cilnis apgalvo, ka Kurzemē reģistrēto draudzes locekļu skaits bija ap seši simti⁶⁵, G. Ceipe, ka “20. gadsimtā starpkaru periodā Latvijas valstī Kurzemes Brāļu draudzes reģistrēto locekļu skaits pastāvīgi turējās ap četriem simtiem”.⁶⁶ Taču uzskatāmu apliecinājumu par uzrādītajiem skaitļiem nespēj uzrādīt neviens no abiem minētajiem pētniekiem, kas norāda uz zināmu statistikas datu apkopošanas problemātiku. Lai gan Dunikas draudzes sapulču protokolos vairākkārt parādās ieraksts: “Piedalās apm. 20 locekļi”⁶⁷, tas vēl neļauj aprēķināt visu draudžu un misiju staciju brāļu un māsu vidējo kopskaitu.

1922. gadā tika sakārtota Kurzemes Brāļu draudžu likumiskā puse, tās centrs atradās Liepājā. Tā oficiāli drīkstēja savu darbību veikt visā Latvijā. Tika reģistrēti tās statūti, mērķis: **“dzīva ticība uz Trīsvienīgo Dievu un paties kristīgums”**; uzdevums: **”sacensties uz patiesu un noteiktu kristīgi tikumisku dzīvi, uz to arī citus uzaicināt un to kopt caur Kunga Jēzus Kristus mūžīgo evaņģēliju un iestādījumiem.”**⁶⁸ 1924. gadā tika izdota “Ticības apliecība Evaņģēliskām Brāļu draudzēm Latvijā”, kuras “pamatatziņā ir protestantiskā dogmatika”, piem., par draudzi ir teikts:

Draudze ir ticīgo kopība pasaulē, kuru vieno ticība caur Svēto Garu iekš Kunga Jēzus Kristus (..) Visi, kas bija ticīgi, palika kopā... Bet tiem pielika ik dienas pie draudzes tos, kas tapa svētīgi. Un vēl vairāk tapa pielikti, kas tam Kungam ticēja, pulks vīru un sievu⁶⁹.

⁶⁴ Jānis Cilnis, *Brāļu Draudze Kurzemē, Vēsturisks atskats sakarā ar 100-gadi*. (Portlande, Oregon, ASV, 1991.) 12.

⁶⁵ Ibid.

⁶⁶ Gundars Ceipe, *Latvijas Brāļu draudzes vēsture 1918-1940*, (Latgales Druka: Rēzekne, 2010.) 253.

⁶⁷ Dunikas Ev. Br. dr. draudzes Protokolu grāmata, nr.1, 1930.g., Rucavas bibliotēka, rokraksts.

⁶⁸ Jānis Cilnis, *Brāļu Draudze Kurzemē, Vēsturisks atskats sakarā ar 100-gadi*. (Portlande, Oregon, ASV, 1991.) 12.

⁶⁹ Jānis Cilnis, *Brāļu Draudze Kurzemē, Vēsturisks atskats sakarā ar 100-gadi*. (Portlande, Oregon, ASV, 1991.) 12

Par Veco un Jauno Derību:

ka tās caur Svēto Garu sarakstītas un ir vienīgās patiesās liecinieces cilvēku tautām, vienīgi pareizā mēraukla visai atzīšanai, ticībai, dzīvošanai. Tie ir Dieva pamatlikumi... Ko ar Svētiem Rakstiem nevar pierādīt, to nevar uzlikt, ne uzņemties par nepieciešamu priekš svēttapšanas.⁷⁰

Taču pilnīgu neatkarību un tiesības likumīgi veikt visas draudzes darbības, ieguva tikai 1933. gada 10. oktobrī, to nostiprinot izdotajos “Noteikumi par Latvijas Evaņģēliskām Brāļu draudzēm.” Šiem noteikumiem tika izlabota un pielāgota satversme, kurā uzsvērtā ciešā radniecība ar “Vispasaules Brāļu Draudžu Savienību”, kuras centrs atradās HERNHÜTĒ un savu misijas darbu Latvijas teritorijā bija uzsākusi 1729. gadā. **Augstākais lēmējorgāns “Draudžu delegātu kongress”** pieņēma apliecinājumu par Draudzes Augstāko Vadoni Jēzus Kristus personā:

Katram Evaņģēliskās Brāļu Draudzes loceklim jācenšas turēt tādu prātu, kāds bija Jēzum Kristus, ko mēs atzīstam par draudzes Augstāko Vadoni. Tamdēļ viss, ko kongresos, padomē un atsevišķās draudzēs dara un lemjam, jācenšas darīt tā, ka tas pagodinātu Dievu un būtu draudzei par svētību.⁷¹

Piederību draudzei apliecināja izsniegta piederības zīme, uz tās bija attēlots Jērs ar karogu, draudzes zīmogs un uzraksts “Latvijas Evaņģēliskā Brāļu Draudze”. Izstāšanās vai izraidīšanas gadījumā, zīmes bija jāatdod atpakaļ.

Apliecinājums tam, ka Brāļu draudzes savā misijā darbā centās neiedalīt savus tuvākos “savējos” un “svešos,” bija viņu vadītās **svētdienu skolas**, kurās varēja mācīties bērni, kas skaitījās piederīgi dažādu konfesiju draudzēm un kuru draudzēs šādu svētdienas skolu nebija. Pēc pirmo vispārējo svētdienu skolu svētkiem, Nīcā 1927. gadā 15. maijā, kur piedalījās 150 bērni, radās vieda atziņa, kas diemžēl nepalīdzēja pašas Brāļu draudzes darbības saglabāšanai tuvākā nākotnē padomju antirelīģiskās politikas īstenošanas gados: “Draudzes, kurās nav svētdienas skolu, paraksta nāves spriedumu par sevi.”⁷² Svētdienas skolu darbību regulēja “**Svētdienas skolu komisijas virsvadība**”, tā deva norādījumus kā jānorit darbam, kā arī pamudinājumus vecākiem bērnu audzināšanā un piemēra rādīšanā, galveno uzsvaru liekot uz labā (Dieva) un ļaunā (grēka) atpazīšanu un atšķiršanu un vecāku milzīgo lomu bērna tālākajā dzīves uztverē un ievirzē. Piem., par dziesmu gaumes veidošanu (ārpus draudzes vides), tika ieteiktas, ja ne gluži tikai un vienīgi garīgo dziesmu dziedāšana un klausīšanās, tad vismaz “veselīgās” tautasdziesmas (“Maziņš biju, neredzēju”, un citas līdzīgas), nevis tādas kā “Čigāniete” vai “Pērciet bubļiņas.” 1932. gadā

⁷⁰ Ibid., 12-13.

⁷¹ Ibid.

⁷² Ibid., 14.

Kurzemes Brāļu draudzēs darbojās 16 svētdienas skolas un vairākus simtus bērnu, mācīja 38 skolotāji⁷³.

Tikpat liela nozīme kā bērnu veselīgai garīgai audzināšanai, tika pievērsta **jaunatnei**, pie katras draudzes izveidojot **Jauniešu pulciņu**. Šie pulciņi tika organizēti arī ārpus draudzēm, piem., “Liepājas garnizona kristīgo karavīru pulciņš”; no kura “izauga” “Atvaļināto kristīgo karavīru grupa”. Šos pulciņus vadīja sludinātājs un draudzes dalībnieks Hermanis Auders. Visu pulciņu darbu vadīja un organizēja **Brāļu draudzes Jaunatnes apvienība**, pašiem ievēlot savu valdi. Apvienība regulāri organizēja konferences, jauniešu dziesmu svētkus, piedaloties korim un orķestriem. 1927. gadā Nīcā notika 3. Jauniešu dziesmu svētki. Piedalījās 250 dalībnieki un “ragu orķestris” no Smaižiem. Svētkus atklāja Nīcas ev.- luteriskajā baznīcā tās mācītājs prāvests Gustavs Špērs, protams, piedaloties Brāļu draudžu sludinātājiem, kā arī viesim no Hernhūtes, Vācijas Brāļu Draudzes bīskapam Teodoram Traugutam Marksam. Jauniešus uzrunāja ar vārdiem:

Braša ir mūsu jaunatne, bet kad Kristus atrod vietu tās sirdīs, tad arī garīgi tā top izdaiļota. Ir izveidojies laiks, kad cilvēkus audzina un velk uz visām pusēm. Ir daudz konfesiju un draudžu, un, varbūt, tieši tādēļ Kristus paliek aiz visa tā kā ārpusnieks. Jaunatnei šodien ir jābūt ļoti uzmanīgai, lai “darot tā, kā visi dara”, neaizietu maldos. Jāpaliek pie sen nodrošinātām atziņām. Vienmēr ir Kristus atgādinājums: Esiet modri! Tādēļ nepazaudēt orientēšanās spējas un nenodoties mazvērtīgām lietām.⁷⁴

Kurzemes Br. dr. jauniešus iesaistīja visās draudzes darbības norisēs, tika novērtēta jauniešos dabīgi esošā degsme, vien tos attiecīgi ievirzot un uzticot darīt sabiedrībai vajadzīgus un atbildīgus darbus, piem., attīstot spējas un talantus, iesaistoties muzikālajās aktivitātēs – dziedāšanā koros, dažādu mūzikas instrumentu spēlēšanā ansambļos un orķestros. Muzikālā izglītība bija apgūta pašmācības ceļā, amatieru līmenī. Savus sasniegumus draudzes jaunatne atrādīja dažādos draudžu svētkos, apmeklējot un pēc iespējām palīdzot nabadzīgiem un slimiem cilvēkiem, ar kristīgo rakstu izplatīšanu, ar draudžu bibliotēkas iekārtošanu un uzturēšanu. Jo īpaši jauniešus saistīja iespēja doties un darboties misijas laukos. Izbraukumu dievkalpojumi ar viņu veidotajām “sarīkojumu programmām” guva lielu atsaucību⁷⁵.

Kā kustība, kas veidojusies misionēšanas ceļā, **misijas darbs** Kurzemes Brāļu draudzēm bija pašsaprotama (atšķirībā no VBD), to raksturoja kareivīgs noskaņojums un apņēmība “Asināsim savus cīņus ieročus, izkopsim rūpīgi savas garīgās spējas, lai Dieva darbu nesabojātu,

⁷³ Jānis Cilnis, *Brāļu Draudze Kurzemē, Vēsturisks atskats sakarā ar 100-gadi*. (Portlande, Oregonā, ASV, 1991.) 14.

⁷⁴ *Ibid.*, 14-15.

⁷⁵ *Ibid.*, 15.

bet sniegtu skaidru, veselīgu mācību tiem, kuriem vēl sveša dievbērība un pestīšanas prieks.”⁷⁶ Gandrīz katra Kurzemes Brāļu draudzes dalībnieka sapnis bija, doties misijas ceļojumā uz Vidzemi – “atstātā mantojuma zemi”, taču ekonomisku apsvērumu dēļ, to iespēja nedaudzi, iespējams, tikai paši dedzīgākie vai materiāli nodrošinātākie. Tika apmeklētas misijas stacijas Stienē, Augstrozē un Ozolos. 1932. gadā sludinātājs Jānis Jaunciems⁷⁷ ar dziedājošu jauniešu grupu Ziemassvētkos apmeklēja seno saiešanas namu Duntē, Skultes “Krastiņus”, kā arī dažas misijas stacijas⁷⁸.

Arī uz, 1933.gada, Ziemassvētku laiku sludinātājs Jānis Jaunciems un Dunikas “Golgātas” draudzes revīzijas komitejas loceklis Miķelis Janeks gatavojies doties uz “Vidzemes misiona darbu”. Šim notikumam par godu tika rīkota atvadīšanās sapulce 21. decembra vakarā⁷⁹.

Šajās tikšanās reizēs parasti sanāca daudz ieinteresēto, dziedātājiem ar savām balsīm mēdza pievienoties arī vietējie koristi. Misijas ceļojumos Kurzemē ieradās arī vidzemnieki, vairāk apciemotā vieta kļuva Smaiži. Taču kāds no pēdējiem Vidzemes apciemotājiem ar skumjām atceras:

Šai braucienā ietilpstošās vietās nekur neatradu nekādas pazīmes no vecās Vidzemes Brāļu draudzes gara. Tas tur tagadējā paaudzē vairs nedzīvo. Tā Vidzemē nav ko “atsvaidzināt”, bet viss jāsāk pilnīgi no jauna, soli pa solītim, vagu pēc vagas, atrotot pilnīgi aizbērtas akas.⁸⁰

Savukārt G. Ceipe par šo laika perioda situāciju Vidzemē, Brāļu draudzes darbībā, pretendē uz hipotēzi, ka “20. gadsimta starpkaru periodu Vidzemes Brāļu draudzes vēsturē var definēt kā “trešos ziedu laikus”,⁸¹ kam savā ziņā var piekrist, jo bija radušies jauni Brāļu draudžu ideālus atbalstoši, no viņām ietekmējušies akadēmiskie spēki. Jaunā mācību spēku paaudze darbojās

⁷⁶ Jānis Cilnis, *Brāļu Draudze Kurzemē, Vēsturisks atskats sakarā ar 100-gadi.* (Portlande, Oregon, ASV, 1991.) 15.

⁷⁷ Jānis Jāņa d. Jaunciems-Aigars (1899.g. 17.aprīlī – 1976.) dzimis Liepājas rajonā Rucavas pag. Aigaru-Sesku mājās zemkopju ģimenē. Apmeklējis un beidzis Rucavas pamatskolu, pēc tam 4 klases Liepājas reālvidusskolā. Pasaules karš pārtraucis izglītošanos. Atgriezies uz laukiem Rucavā, aprecējies ar Ķērstu Kalnu un nodarbojies ar amatniecību – galdniecību, zemkopību un teoloģiju sava sievas tēva Jāņa Kalna Rucavas Alkšņu mājās. Kristīts, iesvētīts un laulāts Rucavas baznīcā. Teoloģisko izglītību ieguvis pašmācības ceļā, Bukovines misijas seminārā Vācijā un vēlāk Ev.lut. Baznīcas teoloģiskos kursus Rīgā. Pēc misijas semināra beigšanas 1921.g. darbojies kā sludinātājs Kurzemes Brāļu Draudzē, līdz šīs draudzes likvidēšanai 1948.g., īpaši Dunikas “Golgātas” baznīcā, kas viņa laikā celta. Laulībā dzimuši trīs dēli, viens no viņiem Otrā pasaules kara laikā pazudis bez vēsts. Dēli precējušies, draudzē nesastāv. No 1949.g. līdz 1958.g. strādājis Liepājā par galdnieku dažādos uzņēmumos. 1958.g. jūnijā pārceļas uz dzīvi Rucavas ciema Alkšņu mājās un strādā...tālākās informācijas iztrūkst (“Rucavas draudzes hronikā “Mācītāja - diakona Jāņa Jaunciema biogrāfija””).

⁷⁸ Jānis Cilnis, *Brāļu Draudze Kurzemē, Vēsturisks atskats sakarā ar 100-gadi.* (Portlande, Oregon, ASV, 1991.) 16.

⁷⁹ Dunikas Ev. Br. dr. Protokolu grāmata, protokols nr.7, 22.10.33., Rucavas Bibliotēka, rokraksts.

⁸⁰ Jānis Cilnis, *Brāļu Draudze Kurzemē, Vēsturisks atskats sakarā ar 100-gadi.* (Portlande, Oregon, ASV, 1991.) 16.

⁸¹ Gundars Ceipe, *Latvijas Brāļu draudzes vēsture 1918-1940*, (Latgales Druka: Rēzekne, 2010.) 274.

Teoloģijas Fakultātē (1920) jaundibinātajā Latvijas Universitātē (1919). Turklāt tieši Rīgā aktivizējās Brāļu draudzes darbība. Tajā iesaistījās arī studenti, veidojot zināmā mērā “izmeklētas sabiedrības” aktīvu centru. Kur savukārt šādas aktivitātes nebija, tur Vidzemes misijas stacijās misionēja kurzemnieki.

Par **darbiniekiem** Kurzemes Brāļu draudzes ticības apliecībā teikts: “labi ir, ja kādu laicīgu darbu vai amatu strādā, bet slavējami ir, ja draudzē to apgādā, kas pie garīga darba vien paliek”⁸². Ļoti tipiska situācija arī mūsdienu mācītāju paaudzei, kas nereti darbdienās strādā algotā pamatdarbā, bet sestdienās vai svētdienās vairāk vai mazāk brīvprātīgi kalpo kristīgajās vai ebreju draudzēs. Taču neskatoties uz grūtībām, pēc nostrādātām sešām darba dienām nedēļā, brāļi atrada spēku un veidus kā nokļūt, ar transportu vai kājām, uz sapulču un sludināšanas vietām, un jutās gandrīz vai necienīgi pieņemt, ja tika atlīdzināti ceļa izdevumi. Pazīstamākie sludinātāji, kuru vārdi ir saglabājušies, bet pārējie biogrāfiskie dati vēl jāuzmeklē – Andrejs Dūkstenieks un Hermanis Auders Liepājā, Pēteris Jankaitis un M. Dižgalvis Smaižos, Ādams Žvagulis Lietuvā un Priekulē, Jānis Jaunciems Rucavā un Dunikā, J. Tomševics Dubeņos, A. Spekmanis un K. Ronis Pāvilostā, A. Cinovskis Saldū, Fr. Žvagulis Jelgavā, A. Brenholms Rīgā, J. Bēms Stienē, Eduards Grietens Smaižos un Rīgā. Un daudzi citi vārdā nenosaukti, arī muzikālo kolektīvu vadītāji, par pašiem dalībniekiem nemaz nerunājot⁸³.

No 1921. gada tika piegriezta vērība sludinātāju papildus apmācīšanai “garīgo atziņu” un “sludināšanas līmeņa pacelšanai,” lai arī Ticības apliecībā nebija norāde par speciālas izglītības nepieciešamību. Tika rīkoti regulāri kursi, aicinot vieslektorus gan no Evaņģēliskās sadraudzības, gan Metodistiem, gan “Noteikti Kristīgās Jaunatnes organizācijas” u.c. Mācības netika uzspiestas, taču ļoti ieteiktas, jo “miegainībai” un “paviršībai” Brāļu vidū nebija cieņā. Piemēram, J. Jaunciems un H. Auders divus gadus izglītoja Misijas seminārā Bukovinā Vācijā⁸⁴.

Kurzemes Brāļu draudzes garīgās un saviesīgās dzīves norisēs ļoti svarīga vieta tika ierādīta mūzikai un **dzejai**. Viņu rindās bija vairāki ražīgi dzejnieki, piemēram, Pēteris Jankaitis no Smaižiem un Eduards Grietēns no Smaižiem, kas bija izdevis grāmatu “Rītu gaidot”⁸⁵ un aktīvi piedalījies Draudzes izdevumu publikācijās, un jau vēlāk, draudzes legālajai darbībai izbeidzoties, turpināja izplatīt ar roku rakstītu izdevumu “**Sakarnieks.**”

⁸² Gundars Ceipe, *Latvijas Brāļu draudzes vēsture 1918-1940*, op.cit.18.

⁸³ Jānis Cilnis, *Brāļu Draudze Kurzemē, Vēsturisks atskats sakarā ar 100-gadi.* (Portlande, Oregon, ASV, 1991.) 18.

⁸⁴ Rucavas draudzes hronika, Mācītāja-diakona Jāņa Jaunciema biogrāfija.

⁸⁵ Valsts bibliotēkas biļetens, 1935. 97. [skatīts 15.05.2020]. Pieejams tiešsaistē: https://pbc.gda.pl/Content/73673/Nr_06.pdf

Taču avotos šis izdevums minēts Dunikas “Golgātas” baznīcā jau 1943.gadā 5.decembrī, draudzei pulcējoties “draudzes stundā”, kur tai priekšā tiek nolasītas ziņas no “Sakarnieka” Nr.3., kas stāsta par nesen Paplakā no 14.-15.11.43. notikušo sanākumi. Izdevums vēstules formātā, vienā eksemplārā ticis sūtīts, iespējams, lielākajām draudzēm. Draudze izteica vēlmi, ka būtu ieteicams katru “Sakarnieka” izdevuma saturu nolasīt draudzei priekšā. Kā arī sanākušie tika aicināti ar ziedojumiem pabalstīt “Sakarnieka” izdošanu⁸⁶.

Brāļu draudze izdeva arī atsevišķu jaunatnei un bērniem paredzētu izdevumu ar romantisku nosaukumu “**Jaunības Dārziņš**”. Starp autoriem minama Ieva Tūbele no Lietuvas, kas aktīvi publicējusies arī citos Brāļu draudzes izdevumos. Dažkārt Brāļu draudzes sastāvam pieskaita dziesminieku Robertu Bērziņu (1868-1935)⁸⁷, kas sarakstījis Brāļu draudžu aprindās populāro dziesmu un dzeju krājumu “Dieva meklētāja dziesmas” un kas pagodināts ar Brāļu draudžu virstētiņa nosaukumu, taču viņa un viņa brāļa mācītāja un literāta Luda Bērziņa (1870-1965) aizraušanās ar hernhūtisma atribūtiku drīzāk saistāma ar nacionāli romantisku aizgājušo atmodas gadsimtu nostaļģiju un nevis ar naivi kareivīgu Kurzemes brāļu draudžu apņēmību atkal atrakt Latvijas garīgo sakņu akas un avotus⁸⁸. Taču, darbā aktīvi iesaistoties iepriekšminētajam Robertam Bērziņam un Pēterim Jankaitim, 1923. gadā tika izdota Evaņģēlisko Brāļu draudžu Dziesmu grāmata ar 805 dziesmām⁸⁹.

Savukārt draudžu darbība, notikumi, padomi, skaidrojumi un pamācības, tika atspoguļoti izdevumos: “**Ciānas Sargu Balsis**”, vienu reizi mēnesī, no 1921.-1933.gadam un “**Brāļu Draudžu Vēstis**”, vienu reizi mēnesī, no 1934.- 1945.gadam.⁹⁰

⁸⁶ Dunikas Evaņģēliskās Brāļu draudzes protokolu grāmata, protokols Nr.3, 5.12.43.

⁸⁷ Jānis Cilnis, *Brāļu Draudze Kurzemē, Vēsturisks atskats sakarā ar 100-gadi.* (Portlande, Oregon, ASV, 1991.) 19.

⁸⁸ Jānis Cilnis, *Brāļu Draudze Kurzemē, Vēsturisks atskats sakarā ar 100-gadi.* (Portlande, Oregon, ASV, 1991.) 16

⁸⁹ *Ibid.*, 19.

⁹⁰ *Ibid.*, 19.

2. Kurzemes Brāļu draudzes garīgās prakses un struktūra

Organizētā sabiedrībā ir pieņemts, ka katra autonoma institūcija var izstrādāt un pieņemt savu pārvaldības struktūru un sekot pati saviem iekšējās kārtības noteikumiem, kas nav pretrunā ar vispārēji pieņemtiem un apstiprinātiem uzvedības standartiem. Kā šos jautājumus risināja Kurzemes Brāļu draudzēs? Drīz vien pēc Draudzes dibināšanas draudzes uzbūves jautājumus apskatīja un izlēma pašas draudzes sanāksmēs - rīcības stundās, draudzes padomes sapulcēs, sapulcēs draudzes lietu nokārtošanai, būvkomitejā, revīzijas komitejā, savukārt, draudzes kārtības uzraugi rūpējās par kārtību dievkalpojuma norises laikā.

Pētot Kurzemes Brāļu draudzes struktūru, ir vērts ieskatīties šī jēdziena definīcijā: pārvaldes struktūra, kurā, ievērojot pakāpenību, augstākā līmeņa vadība dod rīkojumus zemākā līmeņa vadībai. Parasti “struktūra” viena pati nav sastopama, bet apvienojas ar funkcionālo struktūru vai pat ar adaptīvo struktūru⁹¹.

Savukārt, ar garīgo praksi šajā darbā domāta kolektīvā rituālā darbība un nevis kādas individuālās draudzes piederīgo svētkeres. KBD raksturīgās rituālās darbības izrādījās diezgan daudzveidīgas un sazarotas - dievkalpojums, svētais vakariņš, lūgšanas stunda, Bībeles stunda, svētīšanas stunda, Evaņģelizācijas sapulce, Dievvārdu sapulce. Bieži vien minētās rituālās darbības liturģijas laikā viena otrai klājās pāri, neļaujot pilnīgi precīzi atšifrēt, kas kurā reizē bijis svinēts.

Šajā nodaļā tiks apskatītas Brāļu draudzes struktūru veidošanās struktūrvienībās, konkrēti, draudzēs un misiju stacijās, un garīgo prakšu – “dievkalpojuma”, svētbrīža u.c. saturs un norise.

2.1. Kurzemes Brāļu draudzes specifiskās garīgās prakses pirms un pēc apvienošanās ar LELB

Līdzīgi kā draudzes struktūra, kas apskatīta nākamajā nodaļā, arī Brāļu draudzes veiktajās garīgajās praksēs jeb liturģijā ir vērojamas paralēles ar baptistu draudžu liturģiju. Tāpat metodistu un citu mazāko konfesiju draudzēs bija sastopama samērā brīva improvizācija dievkalpojumu laikā – psalmu lasīšana, dzejoļu skaitīšana, liecība jeb notikumu stāstīšana. Interesanti, ka epizodiskā veidā atsevišķi šie improvizācijas elementi varēja saglabāties arī pēc minētās apvienošanās ar LELB un tradicionāli normatīvā luterāņu dievkalpojuma svinēšanas

⁹¹ Ekonomikas skaidrojošā vārdnīca, Rīga: Zinātne, 2000.

bijušajos Brāļu draudzes lūgšanu namos. Piemēram, pēc mācītāja nolasītās ticības apliecības vai ziņojumu daļas, kāds draudzes loceklis pieceļas un noskaita dzejoli, bet kāds cits skaļā balsī viņam pateicas par sagādāto garīgo celsmi, pasakot paldies!⁹²

Interesantu materiālu par katras konkrētās Brāļu draudzes struktūrvienības samērā autonomu pieeju savu garīgo prakšu konsolidācijas procesā varam atrast Dunikas “Golgātas” draudzes Protokolu grāmatā un Jauniešu Pulciņa dienasgrāmatā.

Svētdarbības norise – kāda no iepriekš minētajām garīgās prakses darbībām, varēja notikt jebkurā nedēļas dienā. Dažkārt, svētdienā pat vairākas no tām, pēc kārtas. Piemēram ideāla *Sapulce*, kura notika brāļa Jēkaba Slamsta⁹³ mājās. Sapulci ievadīja brālis Škitea ar dziesmu – “*ar priekšā sacīšanu*”, tad sekoja *Dievvārdi* no Jāņa evaņģēlija 17. nodaļas, tad lūgšana, tad atkal dziesma un tad vārdi par Jāņa evaņģēlija 12. nodaļas 3. pantu “*labo par smaržu, kura kristīgajiem jāizplata*”. Dievvārdus noslēdza duets. Atkal “*vārds*” no br. Jaunciema (par Jņ. 17,2-3), vēl “*vārds*” no br. Škitea (par 2 Kor 2,13). Atkal dziesma un tai sekojošas “*sirsnīgas lūgšanas*” Dziesma “*Svēts ir tas Kungs*” – *stāvus uzceļoties, dzied trīsreiz apkārt ejot*⁹⁴. *Sapulce* beidzas ar “*klusu pielūgšanu*”.⁹⁵

Turpat sekoja *vakariņa stunda*, sākot ar dziesmu no *Cianas koklēm* (SR, 4) un *vārds* (Ez. 55). Tad dziesma un *vārds* no br. Škitea no (2Moz 3,5) par to, “*lai novelkam grēku kurpes tuvojoties svētai vietai*”, tad dziļa *zemošanās lūgšanā*. Laužot savā starpā maizi⁹⁶, dzied 14. dziesmu un, vīnu baudot, 27. dziesmu, tad *pateicības lūgšana* ar sekojošu 38. dziesmu.⁹⁷

Turpinot ar *lūgšanu stundu*, vadību pārņem br. Škitea, dziedot dziesmu “*ar priekšā sacīšanu*” un *vārdu* (1Pēt 2,21) par staigāšanu Jēzus pēdās, īpaši uzsverot Kristum sekošanu lūgšanā, mīlestībā, ciešanās un godībā. Tad sekoja *sirsnīgas lūgšanas* no vairākiem

⁹² Konkrētajā gadījumā minēta māsa Hermīne no LELB struktūrās integrētās Metodistu draudzes; cfr. Agneses Jerošenko intervija ar Grobiņas iecirkņa prāvestu un Rucavas evaņģēliski luteriskās draudzes mācītāju Ainaru Jaunskalzi, Rucava, 12.03.20.

⁹³ Jēkabs Slamsts (5.08.1894.-26.05.1931.) Dunikas Br.dr. un Jauniešu pulciņa aktīvs dalībnieks laikā no 1920. līdz 1931. gadam, sludinātāja Jaunciema svarīgs atbalsts. Vadījis muzikālos un dziedāšanas korus, ap sevi pulcēdams jauniešus. Miris no smagas nieru slimības, no kuras Slamstam pirmajā “atgriešanās reizē” bija gandrīz atlabis, bet kas atkal atgriezies vairākus gadus vēlāk. J. Slamsta izvadīšanā piedalījies Dunikas koris, Liepājas vīru koris, runāja br. Auders un br. Kadiķis no Liepājas, br. Zvagulis no Priekules, un br. Jaunciems no Dunikas; cfr. *Ciānas Sargu Balsis*, Nr.7, 1931.

⁹⁴ Mīklainā piezīme liek domāt par katoļu un pareizticīgo kultā sastopamajiem Krusta gājieniem, piemēram, trīsreiz apkārt baznīcai. Šinī gadījumā jāizturas atturīgi pret iespēju, ka Brāļu draudze būtu adaptējusi kādu minēto konfesiju praksi.

⁹⁵ *Dunikas Ev.Br.dr. Jauniešu Pulciņa dienasgrāmata*, 11.03.23., Rucavas bibliotēka, (rokraksts).

⁹⁶ Respektīvi, Evaņģēliskās Brāļu draudzes Svētā Vakarēdiena dievkalpojums.

⁹⁷ *Dunikas Ev. Br. dr. Jauniešu Pulciņa dienasgrāmata*, 11.03.23.

dalībniekiem, tad, stundu nobeidzot, vēl viena dziesma. Piezīme, “*par visu dienu bija jūtams tā Kunga tuvums, kur katra stunda bija svētības pilna.*”⁹⁸

Interesanta ekumēniska piezīme, ka reizēs, kad Brāļu draudzes patstāvīgajiem svētbrīžu vadītājiem nebija iespējams tos novadīt, tad viņus aizvietoja, piemēram, brālis J. Grabovskis no baptistu draudzes. Pārsteidzoši, ka Brāļu draudze ne tikai nekautrējās aicināt baptistu draudzes, bet minētais brālis arī varēja izrādīt drosmi un atļauties nākt pie citas konfesijas brāļiem un māsām⁹⁹.

Gadījumā, ja sludinātājs nokavē vai neierodas, tad pēc desmit minūšu gaidīšanas draudzes padomes priekšnieks vai kāds no draudzes locekļiem iesāk vai novada visu dievkalpojumu, lūdzot arī citiem izteikties. Turklāt viņš ir tiesīgs draudzei izdalīt Svēto vakarēdienu, ja tas bijis paredzēts¹⁰⁰.

Varam uzdot arī intriģējošu jautājumu, vai “*Jauno draudzes locekļu uzņemšana draudzē*” būtu raksturojama kā Brāļu draudzes struktūras sastāvdaļa vai svētdarbība? Persona, kas izteikusi vēlmi iestāties Brāļu draudzē, tika aicināta uz draudzes sapulci, kurā pārbauda, vai viņa kandidatūra ir atbilstoša Brāļu draudzes noteikumiem, vai ir pietiekama izpratne par pienākumiem pret draudzi, un kāds ir viņa garīgais viedoklis. Pats būtiskākais iestāšanās procesa elements – jaunajam draudzes kandidātam visu klātesošo priekšā skaļi jāliecina par piedzīvoto garīgo atdzimšanu vai atgriešanos (ieraksts par Maiga Lukāž atgriešanos)¹⁰¹, 1933. gada ieraksts, ka draudzē uzņemti Aleksandrs Janeks, Margieta Janeks, Kārlis Janeks (pirms tam KCJP loceklis)¹⁰² un 1934. gada ieraksts par jaunatgrieztajiem Katrīni Svili, Otīliju Luīzi Janeks, Katrīni Auzi un Jēkabu Ķauķi¹⁰³

Cits interesants garīgo prakšu un struktūras elements ir “*Līdzšinējo draudzes locekļu izraidīšana jeb izslēgšana no draudzes*” – galējais rīcības mērs, ja nedarbojās mutiski izteikti aizrādījumi un brīdinājumi. Šis delikātais jautājums tika apspriests vairākās Dunikas Golgātas draudzes sanāksmēs, par divu draudzes locekļu (abos gadījumos par divu sieviešu) izslēgšanu no draudzes par Ticības apliecībai neatbilstošu dzīvesveidu. Respektīvi, tika konstatēts, ka minētās sievietes regulāri tenko, nepatiesi apmelo citus draudzes locekļus, viņu trokšņainās un bezatbildīgās uzvedības dēļ ir vairākkārtīgi nācies pārtraukt draudzes sapulču stundas. Iesākumā abām sievietēm tikuši izteikti neskaitāmi aizrādījumi, sekojušas pārrunas. Taču, ja

⁹⁸ Dunikas Ev. Br. dr. Jauniešu Pulciņa dienasgrāmata, 11.03.23., Rucavas bibliotēka, rokraksts.

⁹⁹ *Ibid.*, 18.02.23.

¹⁰⁰ Dunikas Ev. Brāļu draudzes Protokolu grāmata, nr.1, 27.01.29., Rucavas bibliotēka, rokraksts.

¹⁰¹ *Ibid.*, nr. 3, 27.11.33.

¹⁰² *Ibid.* nr.8, 5.11.33.

¹⁰³ *Ibid.*, nr.3, 25.02.34.

draudzes loceklis negribējis laboties, tad, to apstiprinot, kārtējā “*rīcības sanāksmē*” tika lemts par viņa izslēgšanu, pamatojoties uz 11. pantu, kā to liecina 1934. gada ieraksts par *Annas Svarckopf* izslēgšanu no draudzes¹⁰⁴.

Citā līdzīgā gadījumā, tika nolemts “*no draudzes pagaidām izslēgt*”, no ceļa aizmaldījušos biedru. Uz sludinātāja jautājumu: “*Vai tu gribi savu dzīvi labot?*” sekojusi satriecoša atbilde: “Es nevaru..”, kā to liecina 1930. gada ieraksts par *Kalniņ Maigas* lietu¹⁰⁵

Vēl viens brīvdraudzēm raksturīgs garīgo prakšu moments ir pašu draudzes locekļu brīvi sacītas lūgšanas kopējā dievkalpojuma laikā. Kā var secināt no ierakstiem Jauniešu pulciņa vai Golgātas Protokolu grāmatā, tad uz tām nav attiecināti noteikti nosacījumi, taču ir sastopams draudzes sludinātāja J. Jaunciema aizrādījums, ka vēlams lūgt īsi, skaidri un saprotami. Minētais aizrādījums liecina par dažādu draudzes locekļu sagatavotības pakāpi un, dažādām runas dotībām. Tai pat laikā draudze saņem pārmetumus, ka par maz ir jūtams tās lūgšanu un aizlūgšanas gars, īpaši aizlūgšanās par sludinātājiem un par garīgo darbu, šādi izskaidrojot “draudzes vājo dzīvību”¹⁰⁶

Lūgšanas, pārsvarā tika sacītas arī pirms un pēc draudzes saimnieciska rakstura sanāksmēm. Lūgšanas varēja pamīšus nomainīt draudzes locekļu skaitīti dzejoļi un gan priekšā teiktas, gan no iespiestām Dziesmu grāmatām dziedātas dziesmas – neiztrūkstoša rituāla daļa jebkurā Brāļu draudzes piederīgo kopā sanāksšanas reizē. Dziesmu un dzejoļu spontāna dziedāšana un skaitīšana piederēja garīgajām praksēm, ko bijušo Brāļu draudžu ticīgie centās saglabāt, pārejot LELB paspārnē.

Vēl viens interesants draudzes autonomas garīgo prakšu izvēles rādītājs ir prakse, ka gada sākumā pati draudze *sapulcē* vienojas, kurās svētdienās ieradīsies sludinātājs (respektīvi, J. Jaunciems, pārsvarā ar sakramentu izdalīšanu) un kad kopā sanāks Jauniešu pulciņš, un kad pulcēsies pārējie brāļi un māsas.¹⁰⁷

Pie garīgi disciplinārās prakses varētu pieskaitīt arī draudzes locekļu morālo audzināšanu. Kādai māsai, kura pametusi savu vīru, ir izteikts aizrādījums. Sludinātājs J. Jaunciems iesaka viņai samierināties ar dzīvesbiedru un atgriezties atpakaļ ģimenē, kā arī ieteikums pārsteidzīgi nepieņemt atbildīgus lēmumus¹⁰⁸.

Vēl garīgi disciplināra prakse ir bijusi maznodrošināto un nelaimē nonākušo pabalstīšana - uz kāda brāļa lūgumu, pabalstīt viņu ugunsgrēka gadījumā, draudze nolēma

¹⁰⁴ Dunikas Ev. Br. dr. Protokolu grāmata, nr. 2, 28.01.34., Rucavas bibliotēka, rokraksts.

¹⁰⁵ *Ibid.*, nr. 2, 18.01.30.

¹⁰⁶ *Ibid.*, nr. 2, 27.01.35.

¹⁰⁷ *Ibid.*, nr. 1, 12.01.30.

¹⁰⁸ *Ibid.*, nr. 5, 8.04.34.

ziedot vismaz Ls 5, kaut arī tai pašā laikā ieraksti Protokolu grāmatā liecina, ka tai nemitīgi trūka līdzekļu savas baznīcas labiekārtošanas vajadzībām¹⁰⁹. Dažiem “nespējniekiem”, draudze nolēma segt draudzes laikraksta “Brāļu draudzes vārds” abonēšanas izdevumus visa gada garumā¹¹⁰.

Sena tradīcija, kas līdz mūsdienām ir saglabājusies Liepājas Evaņģēliski luteriskajā Brāļu draudzē (Cenkones ielā 3), kura gadsimtu mijā saglabāja piederību KELB un līdz ar to 40 gados nepiedzīvoja apvienošanās ar LELB derību jeb traumu, ir viņu ieradums uz svētdienas dievkalpojumiem sanākt kopā “*pulkstens divos*”, jo līdz 1949. gadam šī draudze svētdienu rītos devās uz Liepājas Sv. Annas baznīcas dievkalpojumu saņemt sakramentus, lai tam atgrieztos savā lūgšanu namā, turpināt kalpot Brāļu draudžu garā¹¹¹.

Arī šīs draudzes māsu pulciņš, turpina iesāktās tradīcijas rūpēties par saslimušajiem draudzes locekļiem, tos apciemojot un sniedzot viņiem gan garīgu, gan laicīgu palīdzību atbilstoši savām iespējām¹¹².

KBD ļoti raksturīga īpatnība, kas nav novērojama nevienā citas konfesijas dievnamā, visus draudžu namu logus rotā aizkari. Kā noprotams tas ir bijis ļoti svarīgs lūgšanu telpas atribūts, jo jaunuzceltajā Dunikas “Golgātas” baznīcas aizkari, tikuši iegādāti pāris mēnešus pēc tās atklāšanas, šī darbība ir atzīmēta kā “nepieciešams un svarīgs” jautājums, lai arī draudzes kasē tikpat kā nav bijusi nauda, pamatojot, kā ”ļoti nepieciešami, jo neērti un traucējoši ir Dievkalpojumi, ja nav aizkaru”. Šī īpatnība “Golgātas” baznīcā ir saglabājusies līdz šim brīdim.¹¹³

2.2. Brāļu draudzes darbības struktūra pirms un pēc apvienošanās

Līdzīgi kā ar draudzes garīgajām praksēm, arī pārvaldes struktūra Latvijas brīvvalsts baznīcās pārsvarā bija iecerēta iespējami demokrātiska un katras draudzes autonomiju respektējoša. Taču Evaņģēliskajā Brāļu draudzē līdz ar 1933. gada noteikumu izdošanas par Latvijas Evaņģēliskajām Brāļu draudzēm, tika pamainīta esošā satversme par Latvijas Evaņģēliskām Brāļu draudzēm, kurā tika norādīts, ka visas Br. dr. kopības augstākais lēmējorgāns ir **draudžu**

¹⁰⁹ Dunikas Ev. Br.d r. Protokolu grāmata, nr. 10, 9.12.34., Rucavas bibliotēka, rokraksts.

¹¹⁰ *Ibid.*, nr.2, 28.01.34.

¹¹¹ Agneses Jerošenko intervija ar Ievu Biruli, Liepājas Ev.Lut.Br.draudze (Cenkones 3), 12.03.20.

¹¹² *Ibid.*, 12.03.20.

¹¹³ Dunikas Ev.Br.dr. Protokolu grāmata nr. 4, 26.02.34. crf.

delegātu konference¹¹⁴, kura parasti¹¹⁵ tika rīkota gada pirmajā mēnesī kā divu dienu pasākums Brāļu draudžu centrā “Betlēme” Liepājā Karļines ielā 3¹¹⁶. Pirms tam, katra gada beigās, izsludinot konferences notikšanas datumus, draudzes rīkoja “*rīcības stundas*”, kurās izvirzīja vairākas kandidatūras, no kurām vienu vai divas (iespējams arī vairāk, atkarībā no draudzes locekļu skaita) atklātā balsošanā “*ar roku pacelšanu*”, nozīmēja doties uz konferenci. Kandidātam dažkārt tika pieteikts ierasties, līdzīgi ņemot draudzes mandātu. Dalībnieku ceļa izdevumus sedza draudzes kase, taču uztura nauda bija jāgādā pašiem. Iespējams tāpēc Dunikas draudzē kāds delegātu kandidāts (Miķelis Janeks) atsauca savu kandidatūru uz kongresu, kas izraisīja draudzes piederīgo starpā asas diskusijas¹¹⁷.

Pēc gadskārtējā kongresa, tā paša mēneša beigās tika rīkota sapulce “*priekš dažu draudzes lietu kārtošanas*”, kurās delegātu galvenais uzdevums bija atstāstīt konferences rīcību un lēmumus, kuriem draudze vienmēr vienprātīgi piekrita un apņēmas izpildīt¹¹⁸.

Kongresu 1935.g.¹¹⁹ vadīja savienības priekšnieks br. Dižgalvis, pirms viņa br. Cinovskis, kurš pat saslimis lielās pārpūles dēļ.

1935. gada notiekošajā Brāļu draudzes savienības kongresā tika uzdots tautas skaitīšanā katram draudzes loceklim atzīmēt savu un savu bērnu (līdz 21 gada vecumam) piederību Brāļu draudzēm¹²⁰; tika nolemts nākamajā gadā rīkot Liepājas “Betlēmes” draudzes svētdienas skolas 50 gadu jubileju; izteikts priekšlikums par laikraksta “Brāļu Draudzes Vārds” optimizācijas plāniem līdzekļu trūkuma dēļ - lai laikraksta izdošana neapstātos pavisam, tad sagatavot jaunu numuru vismaz reizi divos mēnešos.

Visa Brāļu draudzes darbība tika veltīta tās **Augstākajam vadonim**¹²¹ – Jēzum Kristum, “*tamdēļ viss, ko kongresos, padomē un atsevišķās draudzēs dara un lemj, jācenšas darīt tā, ka tas pagodinātu Dievu un būtu draudzei par svētību*”. Šīs hierarhijas nosacījumu izpildītājs –

¹¹⁴ Dunikas Ev. Br. dr. Protokolu grāmatā lietotais apzīmējums līdz 1934. gadam ir “*konference*” vai arī “*sēde*”. Sākot ar 1935. gadu konsekventi lietots apzīmējums “*kongress*”.

¹¹⁵ Dunikas Ev. Br. dr. Protokolu grāmatas ieraksts no 1929.g.nr.1, Rucavas bibliotēka, rokraksts.

¹¹⁶ 1930.gada konference notika Liepājas “Krusta” draudzes telpās Kaiju ielā 12; 24.06.34. ārkārtas kongress Smaižos “Klints” draudzes telpās; 1943.g.- Paplakā.

¹¹⁷ Dunikas Ev.Br. dr. Protokolu grāmata,nr.3, 29.12.29.

¹¹⁸ *Ibid.*, nr.1, 27.01.29.,

¹¹⁹ *Ibid.*,1935.g. prot. nr. 2, 3. punkts, vienīgais plašākais apraksts par kongresā runātajām tēmām.

¹²⁰ Kā liecina 1935. gada tautas skaitīšanas rezultāti, tad Brāļu draudzes piederīgie atzīmēti bezpersoniski tiekot ieskaitīti kopīgā ailē ar pārējām mazajām konfesijām: baptistiem, adventistiem, metodistiem – *Pārējie protestanti*, Tab.5., 3.aile

Ceturtnā tautas skaitīšana Latvijā 1935. gads, [skatīts 10.06.2020]. Pieejams tiešsaistē: <https://www.csb.gov.lv.>tautas-skaitīšana-meklēt-tēma>186>

¹²¹ Apzīmējums “Vadonis” nebūtu jāuztver par reverensu iepretim tā laika Tautas vadonim Kārlim Ulmanim. Kā apskatīts pirmajā nodaļā, tad attiecības ar vadonības laika Latvijas varas iestādēm Kurzemes brāļiem nebija tik spožas un cerīgas, kādas tās varētu sagaidīt, ņemot vērā hernhūtiešu vēsturisko popularitāti Vidzemē.

draudze, “ *kur katram draudzes loceklim jācenšas turēt tāds prāts, kāds bija Jēzum Kristum* ”¹²².

Pie katras Brāļu draudzes struktūras sastāva piederēja sludinātājs (tautā saukts par Br.dr. Mācītāju). Sludinātājam bija jābūt ja ne gluži ar akadēmiski iegūtām zināšanām, tad vismaz ar personīgi puritānisku stāju. Tādam, kas noteikti kaut kur un kaut ko no teoloģijas ir pamācījis, vismaz pašmācības ceļā vai arī apmeklējis kādu misiju semināru¹²³.

Pie struktūras var pieskaitīt uzstādījumu, ka katrā draudzē bija jādarbojas svētdienas skolai un Jauniešu pulciņam. Kā īpašs bonuss - kāds muzikāls ansamblis un koris. Tiek uzskatīts, ka Kurzemes Br. dr. raksturīgā aizrautība ar muzicēšanu būtu aizgūta no baptistiem¹²⁴. Par šo liecina jau iepriekšminētā Dunikas Golgātas draudzes Protokolu grāmatas piezīme, ka Brāļu draudzē ārkārtas situācijās iespējama sava sludinātāja aizvietošanu ar baptistu mācītāju, pieņemot, ka baptistu sludinātājam ir pieņemama un saprotama draudzes svētbrīžu brīvā norises kārtība. Bet vai šis muzicētprieks drīzāk neraksturo atvērtu, radošu un pašam savas draudzes dzīvi veidojošu cilvēku harizmu? Vēl līdz nesenam laikam apkārtējo luterāņu draudžu aktīvisti ar labu vārdu pieminēja Brāļu draudžu lūgšanu namos piedzīvoto, piemēram, par Rucavas “Paipu” lūgšanas namiņa svētdienas skolās pavadīto laiku, ar lepnumu sakot: “es tur gāju svētdienas skolā!”¹²⁵

Lokālās Dunikas Ev.Br.dr. iekšējā struktūra, lielā mērā kopējot baptistu un luterāņu baznīcas draudžu iekšējo struktūru laika posmā no 1929. līdz 1946. gadam veidojās šādi¹²⁶;: katra gada pirmajā mēnesī tika sasaukta *sapulce “priekš draudzes dažādu lietu kārtošanas”*, tai skaitā, *“priekšniecības ievēlēšanas”*, balsojot atklāti *“ar roku pacelšanu”*, kas sastāvēja no šādiem amatiem – *“draudzes priekšnieks”* (Jānis Jaunciems¹²⁷), *“vietnieks”* (Jēkabs Slamsts), *“rakstvedis”* un *“kasieris”*. Katru gadu tika vēlēta jauna priekšniecība un pārējo amatu izpildītāji. Kasiera godīgumu un naudas plūsmas caurskatāmību, uzraudzīja *“revīzijas komisija”*, iepriekšējā gada komisija atskaitījās par situāciju kasē (dažas raksturīgas atbildes – *nekas sevišķs nav; viss ir pilnīgā kārtībā; kasieris gan nav devis kasi caurlūkot, bet kasē viss kārtībā*)¹²⁸ un nodeva stafeti tālāk jaunievēlētajai revīzijas komisijai.

¹²² Jānis Cilnis, *Brāļu draudze Kurzemē*, 100 gadu atceres izdevums. (Portlandē, Origonā, ASV, 1991.) 13

¹²³ Skat. nod. 1.2, 77. atsauce

¹²⁴ Agneses Jerošenko intervija ar Grobiņas iecirkņa prāvestu un Rucavas evaņģēliski luteriskās draudzes mācītāju Ainaru Jaunskalzi, Rucava, 12.03.20.

¹²⁵ *Ibid.*, 12.03.20.

¹²⁶ Dunikas Br. dr. Protokolu grāmatas, fiksētajā laika posmā no1929.gada līdz 1946. gadam.

¹²⁷ *Ibid.*, ieraksts 1929.g.27.janv.nr.1 liecina, ka šo amatu J.Jaunciems ieņēmis iepriekšējā gadā

¹²⁸ Dunikas Ev. Br. dr. Protokolu grāmata, nr.1, 24.01.32., Rucavas bibliotēka, (rokraksts)

No 1935. gada nedaudz pamainās sākotnējā kārtība, papildus draudzes priekšniekam, J. Jaunciems tā tiek dēvēts līdz 1943. gadam, pēc tam vienkārši – brālis Jaunciems, tiek, šoreiz, ar “*aizklātām zīmītēm*”¹²⁹ ievēlēta draudzes padome – “*valdes priekšsēdētājs*” (Miķelis Janeks), “*sekretārs*” (Kārlis Janeks), “*kasieris*” (K. Slamsts), “*mantzinis*” (J. Kuņķis), “*padomes loceklis*” (M. Sproģis). Valdes priekšsēdētājs M. Janeks, šajā amatā tiek pārvēlēts līdz pat 1946. gadam. Diemžēl nav ziņu par draudzes darbību gados, par kuriem protokolu grāmatā iztrūkst ierakstu (no 1937. – 1939.g. un 1944.g.).

Kā noprotams, tad sludinātājs J. Jaunciems Dunikas draudzē bija mīlēts un gaidīts garīgais līderis, kurš atbildēja un rūpējās par draudzes “garīgo temperatūru”. Savukārt valde nodarbojās ar saimnieciskām lietām. Īpaši tas kļuva nepieciešams, kad tika nolemts Dunikas draudzei būvēt pašiem savu baznīcu. Šo papildu rūpju dēļ, 1930.g. draudze nolemj dibināt “*būvkomiteju*” trīs locekļu sastāvā (M. Janeks, M. Cērps un J. Slamsts). 1935. gadā būvkomiteja tiek likvidēta. Celtniecības gaitā nepabeigtos būves procesu vadīšanu, nododot draudzes padomes pārziņā. Baznīca ar Kurzemes Brāļu draudzēm raksturīgo bībelisko nosaukumu “Golgāta” tika uzcelta un atklāta 1933. gada 17. decembrī¹³⁰. Viens no aktīvākajiem draudzes brīvprātīgajiem bija Kārlis Janeks¹³¹, kurš baznīcas celtniecībai nežēloja ne savu laiku, ne spēkus un par savu ieguldīto darbu no vasaras sākuma līdz ziemei neprasīja nekādu samaksu. Kā pateicību draudzes padome viņam piešķīra “*mazu atlīdzību*” Ls 25 ziedojuma apmērā¹³².

Taču augošo vajadzību un nemitīgi trūkstošo līdzekļu dēļ, baznīcas labiekārtošana turpinājās vēl vairākus gadus.

Ar līdzīgu vadības struktūru “apauga” katrs draudzes ietvaros darbojošs aktīvistu vai muzikālais kolektīvs.

Pēc apvienošanās ar LELB pārtrūka ikgadējo un lemttiesīgo kongresu sasaukšana. Arī LELB rīkoja un rīko savas sinodes, uz kurām aicināti citreiz katras draudzes, citreiz tikai

¹²⁹ Dunikas Ev. Br. dr. Protokolu grāmata, nr.10, 9.12.34., Rucava, (rokraksts)

¹³⁰ Ibid., 1933. gads 22. oktobris, prot. nr.7, 1.p.

¹³¹ Kārlis Janeks (1912.-21.11.1912.-16.09.1993.) viens no jauniešu svētdienas skolas vadītājiem, dziedājis draudzes vīru ansambli, vēlāk arī jauktajā korī, spēlējis orķestrī, mācījies sludinātāju kursus un cēlis Golgātas baznīcu. Par Golgātas baznīcas celtniecību K.Janeks rakstījis: *Pēc mašīnapstrādes baznīcas materiālu pārveda Cērpu (Ceriņu) mājās, kur pa ziemu līdz pavasarim nāca visi logi un durvis gatavi. Viss tika iepriekš sagatavots, lai pavasarī var uzsākt būvdarbus uz vietas un tūliņ var sekot iegatavošana. Arī būvprojekts tika pa ziemu noformēts pie aprīņa būvtehnika Groskaufmaņa pēc mana skicējuma. Arī baznīcas nosaukumu draudze pieņēma pēc mana priekšlikuma – “Golgāta”. Tā man iznāca iesaistīties pie Golgātas baznīcas būvdarbiem pusotra gada ziedojot savu laiku, darbu un izdomu. Lai arī galvenais meistars bija Intenbergs, taču es no sākuma līdz beigām biju tās būves autors un noformētājs – fragments no grāmatas par Rucavas novadu un tās iedvesmojošākajiem cilvēkiem, kura patreiz ir tapšanas stadijā. Citāts no Kārļa Janeka “Mana pasaule. Stāsti par manu dzīvi”*

“Par Rucavas vārdu-lapu pa lapai. Ieskats Rucavas vēsturē” Jelgavas tipogrāfija: 2020. 87.

¹³² Dunikas Ev.Br. dr. Protokolu grāmata, 1933. gads, prot. nr.10, p.1.

prāvesta iecirkņa delegāti. Pārējās struktūras formas – draudzes priekšnieku, kasieru, sekretāru amati lielākā vai mazākā mērā saglabājās kā tas lasāms līdz pat šai dienai LELB mājaslapā¹³³. Draudzes mācītāja/sludinātāja un draudzes valdes priekšsēdētāja jeb priekšnieka amatu savienošana (kā tas Dunikas Golgātas draudzē bija bijis ar brāli J. Jaunciemu) nerekomendēja Padomju likumdošana, tāpēc mācītājs kļuva par algotā personāla komponentu.

¹³³ www.llelb.lv

3. DRAUDZĪBA UN SADRAUDZĪBA

Kā vienu no Brāļu draudžu raksturojošākām īpašībām, kas minētas gan darba izstrādes gaitā izmantotajos rakstītajos avotos, gan mutvārdu liecībās, noteikti jāmin draudzīgums, atvērtība, izteikts sabiedriskums un uz āru, t. i. uz sabiedrību, vērsta atklāta darbība, aicinot šajā darbībā piedalīties ikvienu, nešķirojot, kādai sociālajai grupai kāds pieder. Vienīgais Brāļu draudzes sadraudzības nosacījums, ka sadarbības partnerim ir jābūt apveltītam ar sapratni par morāles, ētikas un uzvedības normām.

Visa Kurzemes Brāļu draudžu darbība liecina par vēlmi vairost un attīstīt cilvēku iekšējo dziļumu, skaistumu un radošumu, šīs spējas vairojot ar mūzikas un runas mākslas izkopšanu, ar dzejoļu sacerēšanu un skaitīšanu un ar brīvi sacerētu lūgšanu skaitīšanu. Šis atvērtais un gaišais darbīgums, radīja ap Brāļu draudzi gandrīz magnētisku pievilkšanas spēku, neprasot Draudzes draugiem un simpatizētājiem pamest savas dzimtās konfesijas draudzes un pievienoties viņiem, kaut kas pilnīgi pretējs “klasiski” saprotamai “sektai”¹³⁴.

Balstoties uz apkopotajiem materiāliem, šajā nodaļā tiks apskatīti starpkonfesionālo draudzības un sadraudzību veicinošo pasākumu norises. *Kā, piemēram, “Pavasara atmodas svētki”¹³⁵, “Pamatakmeņa svētki”¹³⁶, “Baznīcas spāru svētki”¹³⁷, “Dunikas baznīcas “Golgāta” atklāšanas svētki”¹³⁸.*

3.1. Dunikas Golgātas draudzes ”Protokolu grāmatās” uzskaitītie starpkonfesionālo draudzību veicinošie pasākumi

Visa Dunikas Brāļu draudzes sabiedriskā darbība liecina par viņu atvērtību iepretim līdzīgi domājošiem, par aizrautīgu vēlmi sev apkārt notiekošo padarīt labāku, gaišāku un tīrāku. Par viņu vēlmi konfliktus raisošus jautājumus nokārtot mierīgā ceļā.

¹³⁴“sekta” – (latīņu valodā –“ virziens, skola”) labi organizēta, autoritāra un slēgta reliģiska kopa, kas nošķīrusies no kādas lielākas denominācijas; draudze vai draudžu grupa, kas atšķēlusies no valdošās baznīcas un kam raksturīga neiecietība pret citādi domājošiem.

<https://www.letonika.lv/groups/default.aspx?r=1107&=sekta&id=1004598&&g=1>

¹³⁵ Ciānas Sargu Balsis, nr.6, 1930.

¹³⁶ Dunikas Ev.Br.dr. Protokolu grāmata, nr. 4,21.05.33., Rucavas bibliotēka, (rokraksts)

¹³⁷ Ibid., nr. 5, 25.06.33.

¹³⁸ Ibid., nr. 7, 22.10. 33.

Pirmām kārtām jānorāda, ka Brāļu draudzes bija svētku svinētāji – lieli runātāji, muzicētāji, dziedātāji un allaž visdažādāko aicināto viesu ielēkumā¹³⁹.

Gatavojoties svētkiem, vispirms *draudžu* “rīcības sanāksmēs” tika nolemts, kāda būs iecerēto svētku programma un kādus goda viesus – runātājus vai muzikālos kolektīvus aicināt. Viesu uzņemšanai tika izvēlēta atbildīgā persona¹⁴⁰. Viesu vidū nereti sastopam mācītājus no dažādu citu konfesiju baznīcām – gan vairākuma konfesijas luterāņu, gan, līdzīgi Brāļu draudzei, minoritāšu pārstāvjus – metodistu un baptistu mācītājus¹⁴¹. Protams, visplašāk bija pārstāvēti sludinātāji no citām Kurzemes Brāļu draudzēm, ko var izskaidrot ar Brāļu vidū valdošo pārliecību, ka brāļi un māsas nekad neatteiks un ka viņi nerēķināsies ar pastāvīgi pietrūkstošā finansējuma nodrošināšanu¹⁴². Kā nākošais svarīgais svētku komponents vienmēr bija iespējami daudz kori un orķestri, gan no pašu draudzes, gan citām tuvējām un tālākām draudzēm. Vēl svarīgs svētku elements varēja būt Svētdienas skolas skolotāju un bērnu sagatavotas uzstāšanās, dziesmas, dzejoļu deklamācijas¹⁴³. Latviešu svētku neatņemama sastāvdaļa ir kopīga sadraudzība pie mielasta galda. Jāpiezīmē, ka Brāļu draudzē nebija tik kategoriska nostādne iepretim alkohola lietošanai kā pie Kurzemes baptistu draudžu pārstāvjiem, bet saprotams, ka brāļi un māsas svētku izskaņā nemēdza gara klātbūtni saskatīt izdzertā alkohola tvaikos (**par mielastu un vīnu, vienīgā pieminētā vieta, šajās abās grāmatās, skatīt 2. nod.**)

“Jauniešu pulciņa” dienasgrāmatā - *Jauniešu gada svētki 16.07.22*

Svētki sākās pl. 10:30 ar priekšpusdienas sapulci. Br. Šķitce ar dziesmu, vārdus priekšā sakot un Dievvārdus nolasot, pēc kura sekoja sirsnīga lūgšana, tad kopīga dziesma, pēc kuras br. Dūkstenieks nolasīja Dievvārdu no Jāņ. 18. nod., tad lūgšana. Tālāk sekoja kora kopdziesma 140. no Skaņu rotas, pēc kuras br. Dūkstenieks ņēma tekstu no 2. Dāv.dz. atrisinādamus jaukas mācības. Tad kopīga dziesmas dziedāšana ar vārdu priekšā sacīšanu. Lūgšana, Bārtas koris, un ar lūgšanu noslēdzās sapulce, veidojot ievadnoskaņojumu svētkiem, ka

¹³⁹ Zināmā mērā gribētu Brāļu draudzi salīdzināt ar šodienas “Zvannenieku” sadraudzību viņu garīgā līdera Jura Cālīša vadībā. Nevienam, kas sper kāju “Zvannenieku” pagalmā, netiek prasīts pamest savas līdzšinējās garīgās mājas. Taču katris ir laipni aicināts dalīties “Zvannenieku” kopienas priekā un pateicībā par Kristus klātbūtni gan viņu priekos, gan ikdienā.

¹⁴⁰ Dunikas Ev.Br.dr. Protokolu grāmata, nr. 5, 25.06.33., Rucavas bibliotēka, (rokraksts)

¹⁴¹ Ibid., nr.5, 25.06.33.; nr.4, 21.05.33.; nr.7, 22.10.33.;

Ciānas Sargu Balsis, nr.6, 1930.

Dunikas Ev.Br.dr. Jauniešu pulciņa dienasgrāmata, 28.09.19; 25.05.20.

¹⁴² **Brāļu draudze nebija ieviesta Baptistiem raksturīgā desmitās tiesas maksāšana, ziedojumu nodokļus pēc vajadzības ar likumu ieviesa (noteica) draudžu savienība, vai draudzes padome. Īpašos gadījumos, uz spontānu draudzes atbalstu katrā konkrētā vajadzībā.**

¹⁴³ No Liepajas Ev.Lut.Br.dr.(Cenkones 3), draudzes iekšējā arhīva materiāliem.

sturpinājās pl. 13:30. Svētkus vadīja br. Dūkstenieks, iesākot ar dziesmu "Es dārgo mīlestību teikšu. Ievada vārds no 65. Dāv.dz. 6-14.p., kopdziesma no visiem koriem "Es dārgo pārli atradu", pēc tam dzeja "Jaunība mosties", Bārtas koris. Sūtnis no Vaiņodes, no Priekules, no Šarķes. 2. Jāņ.3 no Nīcas Jāņ.6 no Bārtas Kol.3 no Rucavas. Rakstisks sveiciens no Liepājas Betlemes JP Ez.41,31. Dziesma "Ak jaukums likt vērā" - gada pārskats no Jaun. priekš. Nīcas kvartets - Priekšlasījums "saruna ar nāvi" no br. Škitce, kopdziesma no koriem "Nodreb Linais(?)" Dzejas-Mierinājums- caur Jēzu man ir uzausis, vārds no br. Kalna, Bārtas koris, dzeja - Dvēseles cīņiņā, vārds no br. Cukura, mūzikas gabals , Gods Jēzum sl.-dzejā- Lai vīna kalnā ejam-Dzj- Jaunības rīts- Vietējais koris - Dzj. - ak cik jauki, ak cik skaisti - Nīcas kvartets - vārds no br. Jaunciema Mat.6,45-53- Dzj.- Staltie spīrgtie Latvju dēli - Bārtas koris- vārds no br.Škitce Ez.36, vārds no br. Sproģa, liecības vārds no Priekules sūtna, Mūzika, beigu vārds no br. Dūkstenieka - lūgšana, Bārtas koris, dziesmas pantiņš - Daža asara ritēs vēl svešniecībā, beidzot lūgšana un dziesma no Bārtas kora - piezīme(Svētīgi svētki)¹⁴⁴.

Dunikas draudzes protokolu grāmatā - Pamatakmeņa svētki – 18.06.33.

Viesi – sludinātāji: P. Jankaitis, A. Zvagulis, H. Auders, E. Gallens

Koris un tauru orķestris no Priekules, Rucavas baptistu koris.

Baznīcas spāru svētki 16.07.33.

Sludinātājs Pulkstiens no Bārtas, metodistu mācītājs E. Kaimiņš

Dunikas baznīcas "Golgāta" atklāšanas svētki 17.12.33.

Br. Jankaitis, br. Kadegī (no Liepājas Cenkonēs 3), Rucavas baptistu mācītājs E.Gallens

Koris no Rucavas.

Dunikas "Golgāta" baznīca, no svētdarbības brīvajās dienās, izdeva savas telpas "ārpus konfesijas stāvošo darbinieku lietošanai", par brīvu vasarā, ziemā – ņemot vien simbolisku samaksu par telpu apsildīšanu un apgaismojumam patērēto petroleju Ls 1 apmērā.

Miera labad, par draudzes līdzekļiem uzcēla pagaidu tiltu, lai meža strādnieki neizbraukātu baznīcas teritorijā esošo dārzu, jo īsta ceļa pirms tam nav bijis. Nevaru piekrist Solveigas Krūmiņas vispārinātajam viedoklim, ka Brāļu draudzei nav skaidras izpratnes par sevis upurēšanu, Tēvzemes vai otra cilvēka labā, ka viņi nepazīst upuri citu dēļ¹⁴⁵.

Tik tiešām valstiskas nozīmes notikumi vai svētki, tieši Dunikas draudzes arhīvu pierakstos ir minēti reti. Un to var saprast, **kā jau minēju notikumus pirmajā nodaļā**, Brāļu

¹⁴⁴ Dunikas Ev.Br.dr. dienasgrāmata, 16.07.22, Rucavas Bibliotēka, (rokraksts)

¹⁴⁵ Solveiga Krūmiņa, *Brāļu draudzes Latvijā: reliģiskās pieredzes īpatnības/ Ceļš 1* (46), 1995.

draudzēm ar Latvijas valsti, kas labākas iespējamās kontroles vārdā protežēja lielākās konfesijas, paradoksāli diezgan līdzīgi kā 40. gadu otrajā pusē Padomju vara, veidojās diezgan saspringtas attiecības.

Taču, tomēr ir sastopamas pietiekoši daudz liecību, kas apliecina Brāļu draudzes patriotisko stāju. Piemēram, draudzes lūgšanu vakari, kas veltīti jaunekļu aizvadīšanai karadienestā, *tādā “atrādīšanās stundā” Jauniešu pulciņa dalībnieki, jaunos kareivjus pavadīja ar sirsnīgām runām, lūgšanām un dziesmām. Ar kopīgi sacītu pateicības lūgšanu, no jaunekļiem šķīrās, cerībā drīz atkal tikties*¹⁴⁶.

*Dunikas Jauniešu pulciņa pirmajos Jauniešu svētkos, pat tika dziedāta valsts himna “Dievs svētī Latviju” ragu mūzikas pavadībā. Runāta pateicības lūgšana par mieru, ko Dievs tagad piešķīris Latvijai*¹⁴⁷.

1935.g. 22. aprīlī – Otrajās Lieldienās, draudzes padome, izpildot kongresa lēmumu, nolēmj sarīkot valstiska rakstura svētkus Brīvības pieminekļa labā, *“kuru tīrais atlikums būtu kā ziedojums caur Latvijas Evāņģēliskās Brāļu draudzes savienību “Brīvības piemineklim”*”¹⁴⁸

Otra labā – Kārlis Janeks, strādāja par brīvu pusgadu, tērējot savu laiku un veselību, iesaistoties baznīcas celtniecībā, t.i. ļoti uzskatāms upuris draudzes labā, citu cilvēku labā, lai būtu (svētīga) vieta, kur visiem sanākt kopā.

Draudzes locekļi, kuri uzņēmās vairākus atbildīgus pienākumus draudzes, gan garīgā, gan arī saimnieciskā darba organizēšanā, kas noveda tos pie fiziskas un emocionālas pārpūles un izdegšanas. Tas pats attiecās uz sludinātājiem, kuri savu darbu veica vairākās draudzēs, ceļš bieži vien bija tāls un slikts¹⁴⁹.

Draudzes locekļu nesavtīga naudas ziedošana, īpaši “Golgāta” baznīcas celšanas laikā, katrs iesākumā ziedoja, cik var atļauties, lai projektu uzsāktu (ziedotās summas no personas Ls 5, vairāki Ls 10, Ls 20, daži Ls 50, pat Ls 100 apmērā)¹⁵⁰.

3.2. “Ciānas Sargu Balsis” – kas par labu sadraudzību – kopīgi kori, luterāņu un metodistu baznīcas

¹⁴⁶ Dunikas Ev.Br.dr. Jauniešu pulciņa dienasgrāmata, 23.11.20., Rucavas bibliotēka, (rokraksts).

¹⁴⁷ Ibid., 28.09. 19.

¹⁴⁸ Protokols Nr. 3, 1935.

¹⁴⁹ Sliktie ceļi un satiksmes grūtības uz tālākajām lauku draudzēm un misiju stacijām vēlāk būs viens no argumentiem, kāpēc pēc “apvienošanās” ar LELB arī turpmāk mazās draudzes paliks paša bijušo Brāļu draudžu garīgā personālā tālākā aprūpē. Liepājas luterāņu mācītāji sev rezervēja pārraudzības tiesības, bet regulāro aprūpi deleģēja tie pašiem palikušajiem brāļiem, ko piesaistīja palīgmācītāju amatā kā, piemēram, J. Jaunzemam.

¹⁵⁰Dunikas Ev.Br.dr Protokolu grāmata, Nr. 3, 15.06.30., Rucavas bibliotēka, (rokraksts).

Laikrakstā “Ciānas Sargu Balsis” ar sajūsmu vēstīts par svētdien notikušajiem “Pavasara atmodas svētkiem”, kurus visiem par prieku sarīkojusi Liepājas “Krusta draudze”. Svētkos dalību ņēmuši Ev.Lut.Br.dr. biedrības koris Jaunzema vadībā un Grobiņas Metodistu sludinātājs Ed. Eidiņš. Ievadrunā, sludinātājs br. Kants, sanākušos viesus uzrunāja ar vārdiem no Filip 4:4 “priecājaties, ceļš tā Kunga vienumēr; es saku atkal priecājaties!” par to ka pasaule mums spēj sagādāt tikai gaistošus priekus, ticīgo prieka avots ir Jēzus, kurš dāvājis mums savu žēlastību. Māsa Gisena runāja par Dāvida Dz. 23, 4.p. “ jebšu es arī staigātu nāves ēnas ielejā, taču es ļaunuma nebīstos, jo tu esi pie manis, tavs koks un tavs zizlis mani iepriecina” par to cik labi ir paļauties uz kunga vadību, turoties pie viņa rokas. Br.Timbars runāja par Evez(?) gr.1, 6. p.”caur to viņš mūs ir darījis patīkamus iekš tā mīlotā” par to, ka Dievs mūs dara (veido) priekš patīkamus, ne pasaulei līdzīgus, bet Viņam līdzīgus. Māsas Sprūde un Štāle deklamēja dzeju, par to ka Kungs vēlas, lai mēs patiesi mostamies no visas paviršības, vienaldzības, remdenības un grēku nožēlas, bet diemžēl cilvēkiem priekš tā nav laika. Svētku beigās br. Eidiņš uzsvēra, ka mums visās lietās jāklūst Viņam līdzīgiem – mīlestībā, laipnībā un pazemībā. Jāatlicina laiks priekš Bībeles lasīšanas, jo to darīja Jēzus (?)(Svētos Rakstus – jā,...) Jāatrod grēciniekus un jāved tos pie Jēzus. Jākalpo brāļiem un māsām, Jēzus teicis: “es neesmu nācis lai man tiktu kalpots, bet ka es kalpotu” abi kori nodziedāja vairākas jaukas dziesmas, tai skaitā, kopdziesmas tam Kungam par godu, kuru skanējumam gribas pievienoties : ”Ar tūkstoš mēlēm teicama” – Slavēts lai ir tā Kunga vārds! Ir mūsu Dieva godība. Slavēts, lai ir tā Kunga vārds! Ja ir vērts priecāties pie tā Kunga un ar Viņu¹⁵¹

Var secināt, ka neskatoties uz 1936.gada traumu, kur var saskatīt LELB “pirkstu”, taču pēc 1940.gada atsākas sadraudzība, kas rezultējas apvienošanā.

¹⁵¹ Ciānas Sargu Balsis, nr.6, 1930.

Secinājumi

Darbā uzstādītie mērķi - noskaidrot Kurzemes Brāļu draudzēm raksturīgo, gan tās garīgās prakses, gan viņas struktūru, kā arī to tālākpastāvēšanu pēc apvienošanās ar LELB 1948. gadā, lai pierādītu darba tēzi, ka Kurzemes Brāļu draudžu garīgās prakses un struktūra neatbilst līdzšinējiem priekšstatiem par sevī noslēgtu un no apkārtējās sabiedrības distancētu kopienu, ir daļēji izpildīts.

Darba gaitā ir noskaidrots, ka pēc apvienošanās ar LELB, pārtrūka ikgadējo un lemttiesīgo kongresu sasaukšana. Taču arī LELB rīkoja un joprojām rīko savas sinodes, uz kurām aicināti citreiz ik katras LELB sastāvā ietilpstošās draudzes, citreiz tikai prāvesta iecirkņa delegāti. Pārējās struktūras formas – draudzes priekšnieku, kasieru, sekretāru amati lielākā vai mazākā mērā saglabājās līdz pat šai dienai. Draudzes mācītāja/sludinātāja un draudzes valdes priekšsēdētāja jeb priekšnieka amatu savienošanu līdzīgi kā tas Dunikas Golgātas draudzē bija bijis ar brāli J. Jaunciemu, nerekomendēja Padomju likumdošana, tāpēc mācītājs kļuva par vienu draudzes algotā personāla komponentu (līdzīgi kā sētnieks vai apkopēja). Taču pateicoties tālajiem un sliktajiem ceļiem, necīgajam atalgojumam un arī brāļu draudzēm raksturīgajai familiārajai un brāliskajai attieksmei iepretim garīdzniekam, bijušās Brāļu draudzes lūgšanu nami nekļuva par LELB mācītāju iekārotu “siltu vietniņu” un pārsvarā tika atstātas pašu bijušo brāļu aprūpei. Interesanti, ka visvairāk oriģinālam pietuvinātu struktūras un garīgās prakses klātesamību līdz pat šai dienai, konstatēju, tieši LELB pakļāvībā palikušajam un drīzāk “liberālajam” spārnam - Liepājas Ev. Lut.Brāļu draudzē, kas ļauj domāt, ka tieši LELB radītā “aizvēja” drošība, ir ļāvusi šai draudzei saglabāt tās vēsturisko kārtību un vērtības un pat tādas amizantas specifiskas īpatnības kā aizkarus pie dievanam logiem (kādi saglabājušies arī Dunikas “*Golgātas*” baznīcas logiem).

Pirmajā nodaļā ir paveikti uzstādītie uzdevumi - raksturot Kurzemes Brāļu draudžu iziešanu no LELB cēloņus un procesus 19./20. gs. mijā, kur konstatēts, ka spītējot varām un luterāņu baznīcas nelabvēlīgajai attieksmei pret mazo konfesiju ienākšanu un darbību Kurzemes guberņā, tomēr šī “mazā saujiņa”, iespējams, mazliet dīvaini un izaicinoši – Kurzemes Brāļu draudze, atrada auglīgu augsni un vietu, kur iesakņoties uz palikšanu, lai gan īsu, taču ļoti spilgtu un apkārtējās sabiedrības atmiņā paliekošu. Tam par iemeslu ir viņu atvērtā un uz sabiedrību vērsta, izglītojošā un skaistuma veicinošā darbība. Lai gan pēc Protokola grāmatā esošajiem ierakstiem ierakstiem nav iespējams objektīvi novērtēt visu Brāļu draudžu attieksmi pret nemitīgi mainīgajām politiskajām virvarām, taču, kā var noprast, tad “Golgātas” draudze bija pieņemoša pret dažādiem liktens pavērsieniem, kas nekādi nesasaucas ar

dumpiniecisko garu, kāds viņiem nereti tiek piedēvēts. Dunikas draudze labprātīgi pieņēma uzaicinājumu pāriet luterismā, tādēļ tās drīzāk bija nevis “piespiedu laulības”, bet gan “izdevīgs piedāvājums, tādējādi Brāļu draudzēm kļūstot par svaigu vēsmu LELB draudžu dzīves aktivizēšanā. Secinājumi, pazīmes, kas liecinātu par “Golgātas” draudzes īpaši izteiktiem aizspriedumiem pret Luterisko baznīcu (kādi nebūtu arī luterāņiem pašiem) un par apvienošanās pret savu gribu šajā gadījumā nav konstatētas.

Uzdevumus – raksturot un izpētīt Kurzemes Brāļu draudžu specifiskās garīgās prakses un darbības struktūru – izdevās izpildīt daļēji, vairāk aprakstoši, ne analizējoši. Kaut arī pietiekamu ieskatu Br. dr. darbības ikdienā sniedza pieminētie Protokolu grāmata un Jauniešu pulciņa dienasgrāmata, tomēr būtu nepieciešama dziļāka izpēte, pamatojoties uz lielāku arhīva materiālu klāstu, kas manā gadījumā paliek tālāku pētījumu reizei, kuru nenobremzētu negaitīti tikšanās un draudžu piederīgo un viņu pēcteču intervēšanas ierobežojumi.

Uzdevums - izdarīt pētījumus par LELB sastāvā uzņemto Kurzemes Brāļu draudzes garīgo dzīvi pēc apvienošanās un draudžu strukturālo prakšu ievērošanu pēc apvienošanās ir izpildīts, veicot intervijas ar aculiecinieku pēctečiem, klātienē apsekojot šajā pētījumā visvairāk pieminētās BDK pieminētās vietas – Liepājas Ev.Lut. Br. draudze Cenkonas 3 un “Golgātas” baznīcu. Ir atrasti unikālas rokraksta liecības “Golgātas” baznīcas arhīva materiāli – Dunikas draudzes “*Protokolu grāmata*” un *Jauniešu pulciņa dienasgrāmata*, kuri līdz šim nav tikuši izmantoti pētniecībā.

Darba tēze, ka Kurzemes Brāļu draudžu garīgās prakses un struktūra neatbilst līdzšinējiem priekšstatiem par sevī noslēgtu un no apkārtējās sabiedrības distancētu kopienu un ka tāpēc arī pēc apvienošanās ar LELB bijušajām Kurzemes Brāļu draudzēm bija iespējams zināmā mērā saglabāt līdzšinējās garīgās prakses un struktūru un ka šis netieši tolerētais iekšējās autonomijas fakts LELB iekļautajām draudzēm, bija iespējams pateicoties tam, ka bijušo Brāļu draudžu apkalpošana, bija atstāta pašu līdzšinējo garīgo vadītāju ziņā un luterāņu mācītāji tās apmeklēja ne pārāk labprātīgi, ir daļēji apstiprinājusies.

BIBLIOGRĀFIJA

Avoti

1. Dunikas Evaņģēliskās Brāļu draudzes Protokolu grāmata (1929-1946), Rucavas bibliotēka, rokraksts
2. Dunikas Evaņģēliskās Brāļu draudzes Jauniešu Pulciņa dienasgrāmata (1919-1935), Rucavas Bibliotēka, rokraksts
3. Rucavas draudzes hronika, Mācītāja-diakona Jāņa Jaunciema biogrāfija, Rucavas bibliotēka, rokraksts
4. Liepājas Evaņģēliski Luteriskā Brāļu draudzes arhīvs, 1948.g., Protokols Nr.1

Laikraksts

5. Ciānas Sargu Balsis, Nr.7, 1931., Rucavas bibliotēka, oriģināls

Grāmatas, enciklopēdijas, vārdnīcas

6. Ceipe, Gundars. *Latvijas Brāļu draudzes vēsture 1918-1940*, Latgales Druka: Rēzekne, 2010.
7. Dišlers, Guntis. *Uz citu zemi. Vidzemes latviešu pāriešana pareizticībā 19. gadsimta vidū*, Jūrmala: Latvijas Kristīgā akadēmija 2019
8. Feldmanis, Roberts. *Par sevi un sev, autobiogrāfija un dzeja*, Rīga: Profesora Roberta Felmaņa fonds 20178. Dišlers, Guntis. *Uz citu zemi. Vidzemes latviešu pāriešana pareizticībā 19. gadsimta vidū*, Jūrmala: Latvijas Kristīgā akadēmija 2019
9. Runce, Inese. *Mainīgās divspēles. Valsts un baznīcas attiecības Latvijā: 1906-1940*. Rīga, 2013.
10. Straube, Gvido. *Latvijas brāļu draudzes diārijs*. N.I.M.S: Rīga, 2000
11. Talonens, Jouko. *Baznīca Staļinisma žņaugos, Latvijas Evaņģēliski luteriskā baznīca padomju okupācijas laikā no 1944. līdz 1950. gadam*, Rīga, 2009. 158.
12. "Par Rucavas vārdu-lapu pa lapai. Ieskats Rucavas vēsturē" Jelgavas tipogrāfija: 2020.
13. Ekonomikas skaidrojošā vārdnīca. Rīga: Zinātne, 2000.
14. Tēraudkalns, Valdis. *Methodisms*// Nacionālā enciklopēdija. Latvija, Latvijas Nacionālā bibliotēka, 2018.

15. Uzule, Laura; Zelča, Vita. *Latviešu kapusvētki: identitātes rituāls*, Mansards 2014

Izdevums

16. Cilnis, Jānis. Brāļu Draudze Kurzemē, Vēsturisks atskats sakarā ar 100-gadi. (ortlande, Oregon, ASV, 1991.

Disertācijas

17. Ante, Kristīne. “Kurzemes guberņas kristīgās draudzes 19.gs. otrajā pusē: konfesionālisma iezīmes” promocijas darbs, Latvijas Universitāte, Vēstures un Filozofijas fakultāte, 2011.

18. Strautiņa, Ineta Strautiņa. “Brāļu draudzes kā reliģiskas un sabiedriskas kustības pedagoģiskais mantojums Vidzemē 18.gs.” promocijas darbs doktora zinātniskā grāda iegūšanai pedagoģijā LU, 2016.

Žurnāls

19 Klīve, Visvaldis. “Varnesis. Unitas Fratrum – misijas kustība vai Baznīca”. Ceļš, Nr.1 (46), 1995.

20. Krūmiņa, Solveiga. “Brāļu draudzes Latvijā: reliģiskās pieredzes īpatnības”. Ceļš 1 (46), 1995.

21. Straube, Gvido. “Vidzemes Brāļu draudzes “Klusā gājiena” gados (1743-1817)”. Ceļš Nr. 1 (46), 1995.

Elektroniskie resursi

22. Runce, Inese. “reliģijas politika Latvijā, atjaunots” 14.11.2019.

<https://enciklopedija.lv/skirklis/22189-reliģijas-politika-Latvijā> .

[skatīts: 12.06.20].

23.”Valsts bibliotēkas biļetens”. 1935. 97 https://pbc.gda.pl/Content/73673/Nr_06.pdf

[skatīts 15.05.2020].

24. “Ceturtais tautas skaitīšana Latvijā 1935. gads.”

<https://www.csb.gov.lv/lv/statistika/statistikas-temas/iedzivotaji/tautas-skaitisana/meklet-tema/186-ceturta-tautas-skaitisana-latvija-1935-gada> .

[skatīts 10.06.2020].

25.“Struktūra”. <http://www.lēlb.lv/lv/?ct=struktura>. [skatīts 10.06.20.]

Intervijas (intervijas pieejamas Agneses Jerošenko personiskajā arhīvā)

26. Agneses Jerošenko intervija ar Ievu Biruli, Liepājas Ev.Lut.Br.draudze (Cenkones 3), 12.03.20

27. Agneses Jerošenko intervija (sarakste e-pastā) ar Juri Cilni (Jāņa Cīļņa dēls), 21.02.20.

28. Agneses Jerošenko intervija ar Grobiņas iecirkņa prāvestu un Rucavas evaņģēliski luteriskās draudzes mācītāju Ainaru Jaunskalzi, Rucava, 12.03.20

Bakalaura darbs „Brāļu Draudzes Kurzemē” izstrādāts LU Teoloģijas fakultātē.

Ar savu parakstu apliecinu, ka pētījums veikts patstāvīgi, izmantoti tikai tajā norādītie informācijas avoti un iesniegtā darba elektroniskā kopija atbilst izdrukai.

Autors: Agnese Jerošenko

Rekomendēju darbu aizstāvēšanai

Vadītāja: docents Andris Priede, *Dr. Hist. Eccl*

Recenzents: prof. Dr.fil. Valdis Tēraudkalns

Darbs iesniegts Teoloģijas fakultātē

Darbs aizstāvēts bakalaura gala pārbaudījuma komisijas sēdē

Komisijas sekretāre: